

Mendelova univerzita v Brně
Agronomická fakulta
Ústav regionální a podnikové ekonomiky

**Možnosti zapojení zemědělského podniku do
komoditní vertikály jatečná prasata/vepřové maso**

Diplomová práce

Vedoucí práce:

Ing. Ivo Zdráhal, Ph.D.

Vypracoval:

Bc. Vítězslav Škoda

Brno 2016

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem práci „Možnosti zapojení zemědělského podniku do komoditní vertikály jatečná prasata/vepřové maso“ vypracoval/a samostatně a veškeré použité prameny a informace uvádím v seznamu použité literatury. Souhlasím, aby moje práce byla zveřejněna v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách ve znění pozdějších předpisů a v souladu s platnou *Směrnici o zveřejňování vysokoškolských závěrečných prací*.

Jsem si vědom/a, že se na moji práci vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., autorský zákon, a že Mendelova univerzita v Brně má právo na uzavření licenční smlouvy a užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona.

Dále se zavazuji, že před sepsáním licenční smlouvy o využití díla jinou osobou (subjektem) si vyžádám písemné stanovisko univerzity, že předmětná licenční smlouva není v rozporu s oprávněnými zájmy univerzity a zavazuji se uhradit případný příspěvek na úhradu nákladů spojených se vznikem díla, a to až do jejich skutečné výše.

V Brně dne:.....

.....
podpis

PODĚKOVÁNÍ

Rád bych poděkoval mému vedoucímu diplomové práce Ing. Ivu Zdráhalovi, Ph.D. za spolupráci, odbornou pomoc a cenné rady při její vypracování. Dále bych chtěl poděkovat prof. Ing. Věře Bečvářové, CSc. a Ing. Vojtěchu Tamášovi, Ph.D. za cenné odborné rady při konzultaci diplomové práce.

Mé poděkování rovněž patří mým nejbližším, kteří mě v době studia i při zpracování předkládané diplomové práce s trpělivostí a pochopením podporovali.

Abstrakt

ŠKODA, V.: „Možnosti zapojení zemědělského podniku do komoditní vertikály jatečná prasata/vepřové maso“ Mendelova univerzita v Brně, 2016. Diplomová práce

Diplomová práce je zaměřena na problematiku formování podnikatelského prostředí v komoditní vertikále jatečná prasata/vepřové maso v současném prostředí globálních sítí agrobiznisu. Pozornost je věnována vyhodnocení vývoje nabídky, poptávky, mezinárodního obchodu v rámci trhů této vertikály, včetně cenového prostředí na těchto trzích. Zjištěné poznatky jsou ověřeny v podnikatelském záměru integrace konkrétního zemědělského podniku do vertikály. Podnikatelský záměr je ekonomicky vyhodnocen a jsou formulována doporučení.

Klíčová slova

Agrobiznis, komoditní vertikála, jatečná prasata, vepřové maso, ekonomika

Abstract

ŠKODA, V.: „Possible integration of farm into commodity chain market hogs/pork meat" Mendel University in Brno, 2016. The master thesis

The thesis is focused on shaping the business environment on commodity chain markets of hogs/pork meat in the current environment of global agribusiness networks. Attention is paid to evaluating the development of supply and demand, international trade in the context of commodity chain markets and also including pricing environment on these markets. The findings are verified in the business plan of integrating a particular farm to this commodity chain. Business plan is economically evaluated and contains recommendations.

Key words

Agrobusiness, commodity chain, market hogs, pork meat, economics

OBSAH

1	ÚVOD	7
2	CÍL PRÁCE A METODICKÝ POSTUP ŘEŠENÍ	8
2.1	Cíl práce	8
2.2	Metodologie řešení diplomové práce	8
3	TEORETICKÁ VÝCHODISKA	11
3.1	Agrobyznys.....	11
3.2	Agrární trh	15
3.3	Komoditní vertikála	18
3.4	Tržní struktura agrobyznysu	22
3.5	Koordinace činností v rámci agrobyznysu	23
3.6	Globalizace v agrárním sektoru	24
3.7	Faktory působící na rozhodování spotřebitele při nákupu potravin.....	26
4	SOUČASNÝ CHARAKTER A DYNAMIKA KOMODITNÍ VERTIKÁLY JATEČNÁ PRASATA/VEPŘOVÉ MASO	30
4.1	Charakteristika komoditní vertikály jatečná prasata/vepřové maso.....	30
4.2	Trh vepřového masa v komoditní vertikále	35
4.3	Spotřeba vepřového masa v ČR.....	37
4.4	Produkce vepřového masa	38
4.5	Bilance produkce a spotřeby vepřového masa.....	41
4.6	Vývoj cen na trhu jatečných prasat a vepřového masa	42
4.6.1	Ceny zemědělských výrobců (CZV).....	42
4.6.2	Ceny průmyslových výrobců (CPV).....	44
4.6.3	Spotřebitelské ceny (SC).....	45
4.6.4	Komparace vývoje jednotlivých cenových hladin	46
4.7	Zahraniční obchod ČR – živá prasata	48
4.8	Zahraniční obchod ČR – vepřové maso	50
5	ZEMĚDĚLSKÝ PODNIK JAKO AKTÉR V KOMODITNÍ VERTIKÁLE .	51
5.1	Současný stav farmy.....	51
5.2	Chov prasat a zpracování v rámci podniku	54
5.2.1	Rekonstrukce starého kravína K-96	54
5.2.2	Technologie výkrmu prasat.....	55
5.2.3	Ekonomika plánovaného výkrmu	56
5.2.4	Ekonomika provozu řeznictví Kubát	59

5.3	Ekonomika spojení výkrmu prasat a vlastního zpracování	61
5.4	Shrnutí a doporučení.....	63
6	ZÁVĚR	65
7	PŘEHLED LITERÁRNÍCH ZDROJŮ	69
8	SEZNAM ZKRATEK	72
9	SEZNAM GRAFŮ, OBRÁZKŮ A TABULEK	73

1 ÚVOD

Změny v chápání zemědělství z původní jednoznačné úlohy zajištění dostatku potravy pro obyvatelstvo až po současné multifunkční pojetí jsou výsledkem dlouhodobého vývoje lidské společnosti. Zemědělství se již zdaleka nevyvíjí autonomně, je zde vzájemná návaznost na ostatní odvětví národního i světového hospodářství. Rozvoj zemědělství je výrazně ovlivněn rozvojem ostatních odvětví a sektorů nejen v rámci národní ekonomiky, ale i v mezinárodním kontextu a zemědělec je ve stále větší míře vystavován konkurenčním tlakům rozšiřujícího se světového trhu potravin a ztrácí svůj rozhodující vliv na vývoj tohoto trhu. Mění se kritéria a podmínky konkurenceschopnosti podniku na domácím i zahraničním trhu z důvodu měnícího se charakteru prostředí, ve kterém se zemědělský podnik pohybuje. V dnešní době již zemědělec nerozhoduje o tom, co bude vyrábět nezávisle. Role, možnosti a příležitosti jsou vytvářeny celou škálou trhů a jsou ovlivňovány širší tržní strukturou odvětví národní i světové ekonomiky (Bečvářová, 2005).

Procesy formování agrobiznisu ovlivňují vývoj ekonomiky a zasahují do rozvoje celých regionů. Transformace jednotlivých odvětví potravinářského průmyslu a služeb v zemědělství hraje i v České republice významnou roli. Změny současného zemědělství jsou výsledkem interakcí komoditních vertikál a jejich institucionálních a ekonomických souvislostí.

Práce je zaměřena na poznání procesů v komoditní vertikále jatečná prasata/vepřové maso v ČR, ve které došlo v posledních letech ke značným změnám.

Chov prasat v ČR patřil dlouhodobě mezi nejvýznamnější odvětví zemědělské výroby. V posledních letech se jeho podíl na celkové zemědělské produkci snižuje v důsledku problémů rentability chovů. Došlo k výraznému poklesu stavů prasat, následně poklesu objemu produkce vepřového masa a snížení soběstačnosti v této komoditě, přestože je tradičně spotřeba vepřového masa dlouhodobě stabilní.

Tato práce si klade za cíl najít podstatu hlavních příčin problému vývoje tohoto odvětví v posledních letech a zhodnotit možnosti navrácení chovu prasat do zemědělských podniků.

2 CÍL PRÁCE A METODICKÝ POSTUP ŘEŠENÍ

2.1 Cíl práce

Cílem diplomové práce je na základě charakteristiky změn podnikatelského prostředí zemědělských výrobců v komoditní vertikále jatečná prasata/vepřové maso vyvolaných vývojem agrobiznysu specifikovat, které faktory jsou rozhodující z hlediska konkurenceschopnosti a do jaké míry je lze uplatnit v podmínkách společného trhu EU. Získané poznatky ověřit na konkrétním zemědělském podniku.

Cíl diplomové práce je dekomponován do dílčích cílů:

- I. vymezit základní obecné faktory formující podnikatelské prostředí v komoditní vertikále prasata/vepřové maso,
- II. charakterizovat komoditní vertikálu jatečná prasata/vepřové maso v České republice a vyhodnotit vývoj nabídky, poptávky, mezinárodního obchodu v rámci trhů této vertikály, včetně vývoje cenového prostředí na těchto trzích,
- III. navrhnout a vyhodnotit modelový podnikatelský záměr integrace zemědělského podniku do zkoumané vertikály,
- IV. formulovat celkové závěry práce.

2.2 Metodologie řešení diplomové práce

Postup řešení, naplňující cíl diplomové práce, je charakterizovaný dekompozicí do následujících vzájemně se podmiňujících kroků. V práci je obecně uplatněn deduktivně – induktivní metodický postup zkoumání. V souladu s teorií agrobiznysu byla deduktivně vyvozena struktura celkového postupu, formulován hlavní cíl a jeho dekompozice do dílčích cílů. Induktivní postup byl uplatněn v analýzách vývoje a komparacích v komoditní vertikále jatečná prasata/vepřové maso v současném prostředí agrobiznysu.

K metodickému postupu u konkrétních částí práce:

Zpracování teoretických východisek obsahující charakteristiku současného prostředí agrobiznysu obecně se zaměřením na problematiku:

- *formování agrárních trhů,*
- *komoditní vertikálu obecně, koordinaci činností v rámci agrobiznysu,*
- *dopady globalizace a liberalizace v prostředí agrobiznysu,*
- *současné rozhodující faktory působící na rozhodování spotřebitele při nákupu potravin.*

Metodicky se jednalo o literární rešerši české i zahraniční literatury (odborné knihy, monografie, odborné články apod.).

Charakterizovat komoditní vertikálu jatečná prasata/vepřové maso v České republice, kde byla provedena:

- *deskripce současného charakteru a dynamiky komoditní vertikály jatečná prasata/vepřové maso,*
- *analýza trhů zkoumané komodity v evropském a národním kontextu a jejich vývojových charakteristik,*
- *zhodnocení vlivů formování komoditních vertikál na vývoj cenových hladin ve fázi prvovýroby a v navazujících fázích zpracování v podmínkách ČR,*
- *analýza konkrétního zemědělského podniku a ekonomické zhodnocení modelového příkladu integrace podniku do komoditní vertikály jatečná prasata/vepřové maso.*

Metodicky se jednalo o uplatnění adekvátních statistických metod jako analýza časových řad, metody statistické deskripce a komparace.

Návrh a vyhodnocení modelového podnikatelského záměru:

- *charakteristika zemědělského podniku,*
- *návrh technologie chovu prasat,*

- *zhodnocení ekonomiky výkrmu,*
- *zhodnocení ekonomiky výkrmu s vlastním zpracováním.*

Formulovat celkové závěry práce.

Faktografická základna práce

Vyhodnocení změn ve vývoji komoditní vertikály jatečná prasata/vepřové maso se opírá o informační zdroje v závislosti na zkoumané problematice. Využity jsou zejména databáze:

- Český statistický úřad (ČSÚ),
- Státní zemědělský intervenční fond (SZIF) – Tržní informační systém ČR (TIS SZIF),
- Ministerstvo zemědělství, Situační a výhledové zprávy (MZE),
- Ústav zemědělské ekonomiky a informací (ÚZEI).

3 TEORETICKÁ VÝCHODISKA

3.1 Agrobiznys

V minulosti produkoval průměrný zemědělec dost jídla k uživení rodiny. V důsledku toho byla většina zemědělců téměř úplně soběstačná. Produkovali většinu vstupů potřebných pro výrobu jako osivo, tažná zvířata, krmiva a jednoduchou zemědělskou techniku. Farmářské rodiny zpracovávaly komodity na vlastní jídlo a oblečení. Spotřebovaly téměř veškerou svoji produkci a malá část produkce nespotřebovaná na farmě byla na trhu prodána za hotovost. Tato část produkce byla použita k obživě menší části obyvatel, která žila ve vesnicích a městech. Farmář zjistil, že je stále výhodnější soustředit se na produkci a začal nakupovat vstupy, které si dříve obstaral sám. Tento trend umožnil ostatním vybudovat firmu, která se zaměřila na splnění potřeb vstupů do zemědělství jako například osivo, stroje, krmivo atd. Tyto vstupní farmy zapojené do průmyslu vytvořily odvětví, poskytující vstupy do zemědělství. Současně s vývojem sektoru vstupů dochází k podobné situaci v oblasti komodit a zpracování potravin, jež se začínají uskutečňovat i mimo farmu. Forma většiny komodit (pšenice, mléko, hospodářských zvířat atd.) musí být změněna tak, aby byla užitečnější a pohodlnější pro spotřebitele. Spotřebitelé jsou ochotni připlatit za pohodlí nákupem zpracované komodity (mouka), namísto surové zemědělské komodity (pšenice). Ve stejném období dochází k technologickému pokroku ve způsobu konzervace potravin. Do té doby zemědělské komodity podléhaly rychlé zkáze, a to znamenalo, že byly dostupné pouze při sklizni. Pokrok v konzervaci komodit umožnil dostupnost komodit v průběhu celého roku. Zemědělské podniky, které splňují poptávku spotřebitelů po většině zpracovaných produktů, tvoří významnou část agrobiznysu a jsou součástí zpracovatelského průmyslu. Je zřejmé, že definice zemědělství musela být rozšířena o více než jen produkci. Zemědělci spoléhají na poskytovatele vstupů a služeb, potřebných pro produkci zemědělských komodit. Také spoléhají na zpracovatele komodit, výrobce potravin, distributory a obchodníky, kteří společně uskutečňují poskytování finálních produktů konečným spotřebitelům. Výsledkem je ucelený potravinový systém. Tento potravinový systém začal být označován jako „agrobiznys“ (Baruah, 2005).

Agrobyznys prošel rychlou transformací z důvodu rozvoje průmyslových odvětví a zemědělské činnosti se staly rozsáhlejšími a specializovanějšími (Baruah, 2005). Agrobyznys zahrnuje nejen farmáře obdělávající půdu, ale také subjekty, jež poskytují vstupy (osivo, přípravky na ochranu rostlin, krmivo, úvěr atd.), procesní výstupy (mléko, obilniny, maso atd.), zpracované potravinářské výrobky (smetana, pečivo, cereálie atd.), dopravu a prodej potravinářských výrobků konečnému spotřebiteli (např. restaurace, supermarkety) (Baruah, 2005).

Termín agrobyznys byl poprvé představen Davisem a Goldbergem (1957), kteří definovali agrobyznys jako „souhrn všech činností, týkajících se zpracování a distribuce produktů vyrobených na farmě; to znamená výrobní činnosti na farmě a dále skladování, zpracování, dopravu a prodej zemědělských komodit a produktů, z nich vyrobených ...“.

Dle této definice jsou do agrobyznysu zahrnována tato odvětví:

- a) dodavatelská odvětví vstupů do zemědělství a potravinářství (specializované strojírenství, chemie, energetika atd.),
- b) zemědělská prvovýroba,
- c) krmivářský průmysl,
- d) služby pro zemědělství a potravinářství (zásobování, nákup, opravárenství, šlechtitelství a semenářství, plemenářské služby, aplikovaný výzkum, školství, poradenství atd.),
- e) potravinářský a další zpracovatelský průmysl,
- f) potravinářský obchod a veřejné stravování (Bečvářová, 2005).

Na přelomu tisíciletí dochází k posilování vlivu genetického a biologického výzkumu v předvýrobních fázích, na což reagují Sonka a Hudson (1999) svou definicí agrobyznysu jako řetězce subsektorů, vzájemně propojených řadou přímých i zpětných vazeb, zahrnujícího:

- a) výzkum, genetické a osivářské firmy a dodavatele dalšího biologického materiálu,
- b) dodavatele ostatních vstupů,
- c) zemědělské výrobce,
- d) nákupce zemědělských produktů,

- e) zpracovatele první a druhé fáze zpracování zemědělských produktů do konečných výrobků,
- f) (malo)obchod a instituce veřejného stravování (Bečvářová, 2005).

Agrobyznys je přímo závislý na průmyslu a obchodu. Průmysl se zabývá výrobou zboží a materiálů a obchod jejich distribucí (Baruah, 2005).

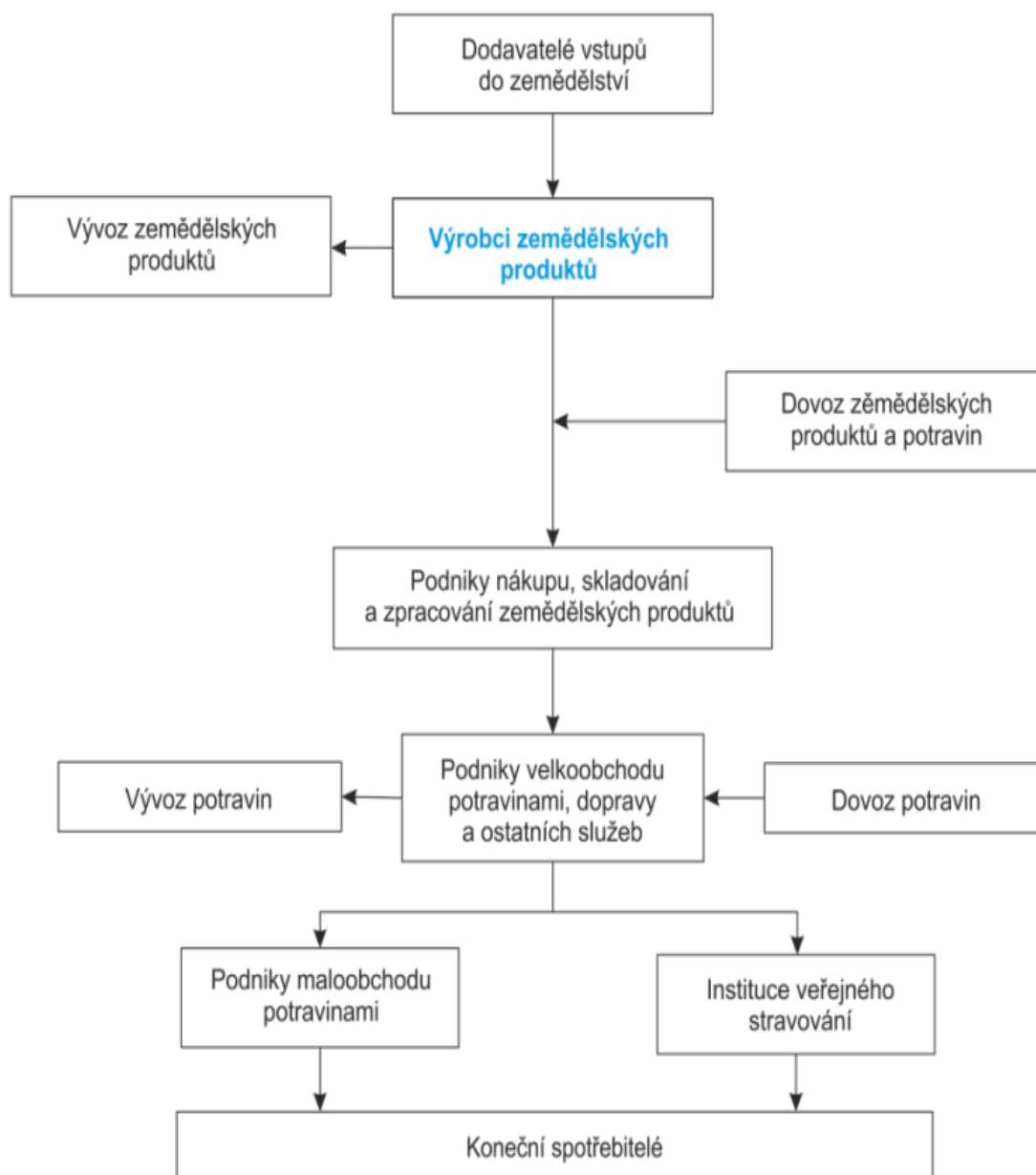
Dle podstaty lze průmysl rozdělit do následujících typů:

- a) těžební průmysl, zabývající se těžbou a využíváním přírodních zdrojů (rybolov, sběr ovoce, zemědělsko-papírenský průmysl, zalesňování atd.),
- b) šlechtitelský průmysl, zahrnující šlechtění rostlin a hospodářských zvířat,
- c) zpracovatelský průmysl, zabývající se konverzí surovin či polotovarů získaných z těžebního průmyslu (Baruah, 2005).

Obchod jako další významná složka agrobyznysu zahrnuje všechny činnosti, které jsou nutné k distribuci zboží a služeb z místa výroby do místa jejich spotřeby. Zahrnuje nákup a prodej zboží a služeb a všechny tyto činnosti, které usnadňují obchod, jako je ukládání, třídění, balení, financování, pojištění a dopravu (Baruah, 2005).

Dle Bečvářové (2005) je principem agrobyznysu vymezení a charakteristika činností a vzájemných vazeb spojených se zemědělskou výrobou nejen uvnitř podniku, ale i vazeb s předcházejícími a navazujícími subjekty a činnostmi typickými pro transformaci zemědělských komodit do konečného výrobku, do potravin. Představuje doslova „průřez“ celým spektrem odvětví ekonomiky, která se přímo či zprostředkovaně zapojuje v procesech výroby potravin.

Lze si udělat představu o začlenění zemědělských produktů v rámci celého agrobyznysu z následujícího schématu dle Bečvářové (2005) na obr. 1, znázorňujícího základní strukturu agrobyznysu.

Obr. 1: Základní struktura agrobyznysu

Zdroj: Bečvářová, 2005

V obr. 1 je znázorněna základní struktura agrobyznysu od dodavatelů vstupů do zemědělství přes zemědělské výrobní, zpracovatelské a obchodní podniky ke konečnému spotřebiteli.

3.2 Agrární trh

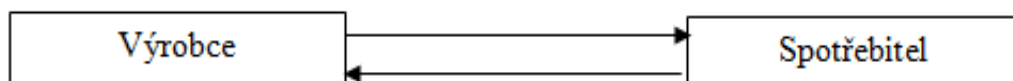
Agrární trh v širším pojetí představuje dle Tvrdoně (1999) směnu výrobků prostřednictvím koupě a prodeje, jejich dopravu, skladování, standardizaci, financování a přebírání rizika odběru a prodeje zemědělských a potravinářských výrobků a poskytování marketingových informací.

V užším pojetí je agrární trh dle Bečvářové (2005) výrazně determinován rozdílem mezi výrobním a biologickým reprodukčním procesem s různou časovou odezvou výrobců a reakcí spotřebitelů na podněty trhu, které probíhají při formování nabídky a poptávky.

Typy agrárních trhů

Dle Tvrdoně (2004) jsou v agrárním sektoru charakterizovány čtyři základní typy vazeb výrobce a spotřebitele

- a) vazba naturální, kdy výrobce a spotřebitel jsou totožné subjekty,

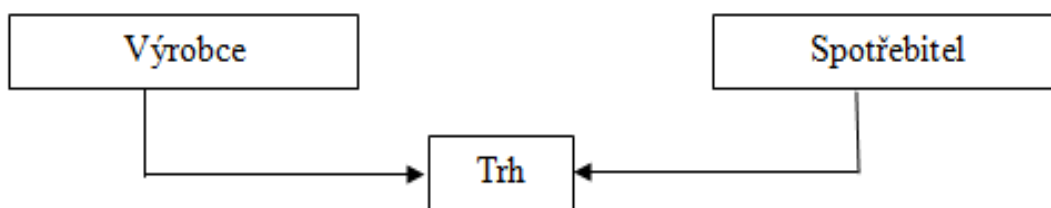

Obr. 2: Naturální vazba

Zdroj: Bečvářová, 2005

Příkladem jsou samozásobitelská hospodářství. Jedná se o již netypický vztah v současné agrárním sektoru a lze ho najít u výroby a spotřeby vajec, ovoce a zeleniny, kdy zhruba třetina spotřeby těchto komodit je zajišťována vlastní produkcí.

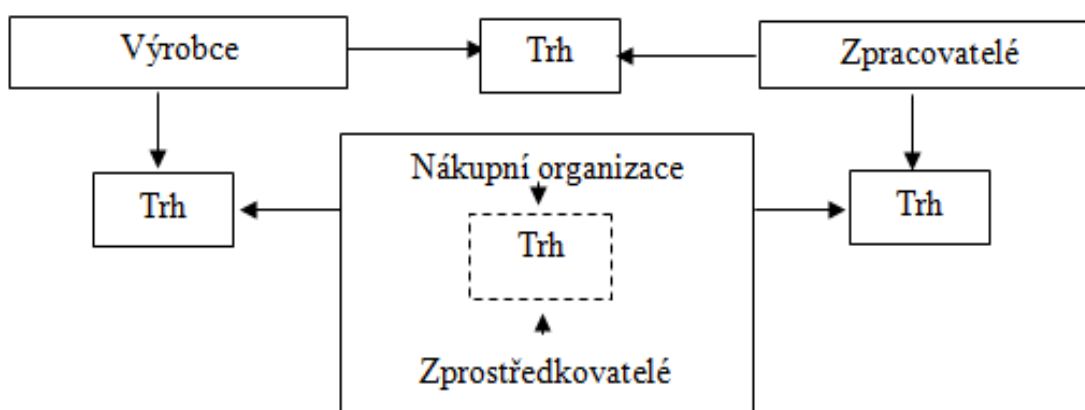
b) trh surovino-potravinářský, ve kterém zemědělství výrobci prodávají zemědělskou surovinu v různém stupni předzpracování do potravinářského výrobku a jsou tedy prodejci. Spotřebitelé jako kupci kupují surovinu a dále ji upravují do potravinářského výrobku. Jedná se o přímý a krátký distribuční kanál, typický pro místní trhy. Prodej se uskutečňuje přímo ve výrobním podniku. Hlavními komoditami jsou zelenina, ovoce, brambory a vejce,

Obr. 3: Trh surovino-potravinářský

Zdroj: Bečvářová, 2005

c) trh zemědělských výrobků, kdy prodávajícími jsou výrobci zemědělských komodit a kupujícími jsou zpracovatelské podniky nebo nákupní organizace. (Nedává smysl),

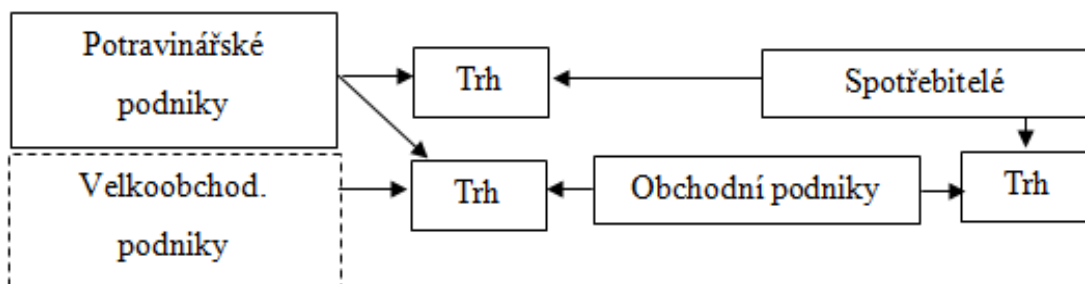

Obr. 4: Trh zemědělských výrobků

Zdroj: Bečvářová, 2005

Pro převážnou část komoditní struktury zemědělských výrobků je tato vazba rozhodující. Dochází ke směňování mezi výrobními (zemědělskými) a zpracovatelskými podniky. Příkladem může být zemědělský podnik, dodávající mléko do mlékárenského podniku. Prodej většiny obilovin a olejnin probíhá prostřednictvím zprostředkovatelů. Směna mezi subjekty probíhá pomocí různých marketingových forem včetně komoditních burzovních prodejů.

- d) trh potravinářských výrobků, ve kterém jsou prodejci potravinářské podniky a kupujícími jsou pro část potravinářské produkce přímo spotřebitelé, pro hlavní část produkce jsou to obchodní podniky.

Obr. 5: Trh potravinářských výrobků

Zdroj: Bečvářová, 2005

Tržní vztah mezi potravinářskými podniky a obchodními podniky se může uskutečnit přímo nebo prostřednictvím velkoobchodu, kdy velkoobchod kupuje potravinářské výrobky od potravinářských podniků a poté je prodává do maloobchodů. Tuto vazbu lze vidět na obr. 5.

Dle Bečvářové (2005) se ve formování všech typů agrárních trhů stále více projevují specifika, vyplývající ze samotné podstaty zvláštnosti procesů výroby, založené na využití biologických zákonitostí, podmínek a limitů zemědělské výroby a specifika poptávky po potravinách.

Formování poptávky je ovlivňováno fyziologickými charakteristikami a limity ve spotřebě potravin. Zejména vliv hranice minimální spotřeby potravin, která je dána fyziologickým minimem, nutným k zachování životních funkcí člověka a omezení možnosti maximální spotřeby, dané zdravotně-fyziologickou hranicí člověka. To snižuje cenovou a důchodovou pružnost poptávky. Změna tržní ceny vyvolá pouze malé změny objemu spotřeby potravin a růst důchodů způsobí pokles přírůstku výdajů za potraviny na jednotku přírůstku důchodů (Bečvářová, 2005).

Formování nabídky je ovlivňováno konzervativností při volbě rozsahu a struktury výroby, limitované časovým nesouladem v možnosti reakce výrobců na signály trhu, zvýšeným rizikem spojeným s rozdílnými faktory klimatu, kvality půdy a nepředvídatelných vlivů počasí a také omezeností množství půdy, což se v krátkém období projevuje nejen nízkou cenovou pružností nabídky a její obtížné adaptaci na změny tržních cen jednotlivých komodit, ale i zvýšením náročnosti na strategie i volbu strukturálních změn, přesahujících rozhodování jednotlivých podniků v delším časovém období (Bečvářová, 2005).

3.3 Komoditní vertikála

Pojem komoditní vertikála (komoditní řetězec) je používán pro charakteristiku činností a vzájemných vztahů mezi výrobními, zpracovatelskými a odbytovými subjekty a trhy, které fungují v rámci procesů výroby a zpracování surovin, získaných ze zemědělské prvovýroby na produkty, které jsou distribuovány konečným spotřebitelům (Bečvářová a kol., 2014).

Tento systém, podílející se na produkci potravin, se vyprofiloval v integrovanou součást ekonomiky. Ve všech prvcích systému se promítají výrazné změny, od zaměření výzkumu a vývoje a jejich přínosů pro výrobu a zabezpečení vstupů do zemědělství, přes vlastní zemědělskou výrobu, zpracování produktů, až po distribuci a prodej finálních produktů (Bečvářová a kol., 2014).

Dle Bečvářové a kol. (2014) rozeznáváme dva modely. Tím prvním byl tradiční nabídkově orientovaný model komoditního řetězce, charakteristický tokem produktu od výrobce po konečné zpracování. Koncept výroby byl vytvářen na základě preferencí nabídkové strany. Rozhodující pozici měla zemědělská prvovýroba, která determinovala

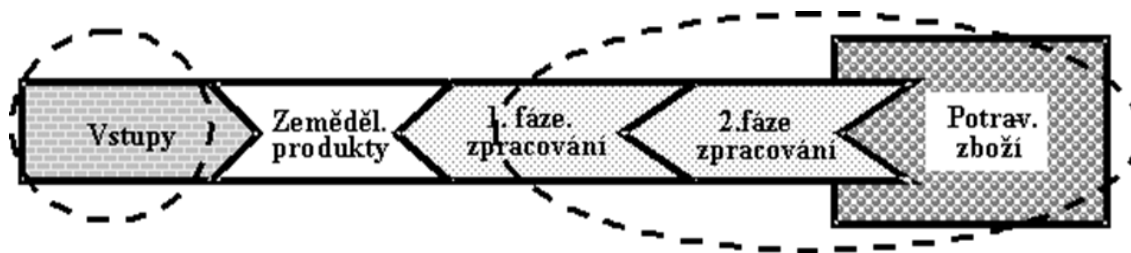
růst nabídky a chování systému výroby potravin. Výroba byla odvozována od tradičního územního „rozmístění“ zemědělské výroby a typu systémů hospodaření, intenzivního či extenzivního. Navazující subjekty na zemědělskou prvovýrobu poté zpracovávaly zemědělskou produkci na finální produkty. Tento model znázorněn na obr. 6.

Obr. 6: Nabídkově orientovaný komoditní řetězec

Zdroj: Bečvářová, 2005

Současnosti odpovídá poptávkově orientovaný model komoditního řetězce. V tomto modelu je rozhodující poptávka, která výrazně ovlivňuje celý systém výroby, zpracování i distribuce zemědělských produktů. Poptávka určuje množství a kvalitu zemědělských produktů i cenově nákladové podmínky na trzích. Rozhodující postavení získávají navazující články, kultivující zemědělské produkty z prvovýroby, které prosazují své zájmy i v oblasti vstupů v předvýrobní fázi. Subjekty zemědělské prvovýroby mají oslabenou pozici ve volbě a výběru partnerů na horizontální a vertikální úrovni a mění se také možnosti prosazení těchto subjektů v systému výroby potravin. Rozsah, rozmístění a systém výroby v podstatě určují finalizující články řetězce. Jednotlivé články řetězce už na sobě nejsou zcela nezávislé, jako to bylo u tradičního modelu. Dochází ke změně prostředí z hlediska tržní struktury a jejího vlivu na chování trhů (Bečvářová a kol., 2014).

Obr. 7: Poptávkově orientovaný komoditní řetězec

Zdroj: Bečvářová, 2005

Tento model je pro jednotlivé články řetězce náročnější, než model tradiční, vyžaduje pružnější přístup. Úspěšnost každého článku v řetězci závisí na vysoké informovanosti a schopnosti využití získaných informací pro okamžité reakce na signály trhu, schopnosti předvídat poptávku a reagovat nabídkou v krátkém časovém období a také pro strategické rozhodování ve strukturálním kontextu (Bečvářová a kol, 2014).

Mění se podnikatelské prostředí v zemědělství ČR a dochází k diferenciaci ekonomického vývoje zemědělských podniků. Snižuje se vliv kvality přírodních zdrojů a přírodních podmínek na výsledky výroby. Hlavní faktory diferenciaci ekonomické úrovně podniků v zemědělství je třeba hledat dle Bečvářové (2004) především:

- ve vývoji struktury výroby a ostatní hospodářské činnosti podniku, zvláště v kombinaci zemědělské a nezemědělské činnosti ve vazbě na strukturu poptávky a možnosti realizace,
- v přizpůsobení soustav zemědělského hospodaření nově se formujícím vnějším podmínkám,
- v úrovni managementu a jeho schopnosti efektivní adaptace na nové podmínky hospodaření v komplexu celého agrobyznysu.

Formování agrobyznysu je dynamický proces, který klade stále větší nároky na znalosti a schopnosti vedoucích pracovníků. Pracovníci, schopní kvalifikovaně vyhodnotit a aktivně reagovat na nové podmínky a změny, se stávají klíčovým faktorem úspěchu podniku (Bečvářová, 2004).

<i>Charakteristiky</i>	<i>Tradiční koncepce nabídkově orientovaný model</i>	<i>Nová koncepce poptávkově orientovaný model</i>
Přístup k zemědělství	Zemědělství je zemědělská výroba	Zemědělství je součást výroby potravin
Charakter výstupu	Komodita jako konečný výrobek	Komodita jako surovina
Struktura produkce	Hlavní typické plodiny a produkty ŽV	Poptávané plodiny a produkty
Determinující faktor výroby	Výrobní podmínky, půda a kapitál	Požadavky zákazníka
Základní konkurenční výhody	Kvalita půdy, technologie, stavby	Lidé, znalosti, strategie, organizace
Volba zaměření výroby	Struktura dle dostupnosti výrobních faktorů a vstupů	Specializace na žádanou surovinu
Vztah majetku	Vlastnictví aktiv	Kontrola aktiv
Rozhodující předpoklad úspěchu	Kapitál v peněžní a naturální formě	Znalosti a informace
Vztah k pracovní síle	PS je náklad a součást investice	PS je investice a součást nákladů
Typ obchodu	Prodává produkt a předává službu	Prodává službu a předává produkt
Charakter trhu	Neosobní vztahy/otevřené trhy	Osobní kontakt na bázi kontraktů
Typ vztahů s dodavateli a odběrateli	Převážně adversní	Korektní přátelské
Nákup vstupů	Velké množství různých dodavatelů	Nákup zpravidla od jednoho zdroje
Vlastní výroba vstupů	Velmi silná tendence	Nákup od dodavatelů
Vztah k ceně nabídky produktu	Tlak na zvyšování cen	Preference snižování nákladů
Rozhodující druh rizika	Riziko selhání trhu (ceny)	Riziko selhání vztahů
Postavení v systému	Nezávislost	Interakce s partnery
Charakteristika podnikání	Stabilita	Změna, flexibilita
Znalosti, podmiňující úspěch	Technické	Ekonomické a komunikační
Přístup k zemědělství	Zkušenosti na základě tradic	Učí se, inovativní
Vztah k přírodním zdrojům	Využívání a čerpání	Užívání a ochrana
Filozofie výroby	Výroba zboží a likvidace odpadu	Výroba zboží a využití odpadu

Tab. 1: Porovnání koncepcí

Zdroj: Vlastní zpracování dle Bečvářové (2011)

3.4 Tržní struktura agrobiznysu

Dle Bečvářové a kol. (2014) je tržní struktura agrobiznysu určena počtem kupujících a prodávajících a jejich relativní velikostí, rozsahem výrobkové diferenciaci, velikostí bariér vstupu do odvětví a bariér výstupu a zda je produkce předmětem výhod z rozsahu a stupněm vertikální integrace a diverzifikace.

Faktory ovlivňující tržní strukturu (Bečvářová, 2005):

- a) počet nakupujících a prodávajících v odvětví a jejich koncentrace,
- b) rozsah výrobkové diferenciaci,
- c) možnost a bariéry vstupu na trh,
- d) výhody z rozsahu produkce,
- e) stupeň vertikální integrace a diverzifikace.

Rozšiřování agrárního trhu bez výraznějších bariér přináší řadu změn, majících pozitivní vliv na daný segment, dle Bečvářové (2005) se týkají tří okruhů:

- expanze na větší trh, podporuje diferenciaci výrobců, vede k regionálním přesunům výrobních kapacit a vede k růstu výroby u těch nejefektivnějších subjektů, urychluje se specializace a možnost dosažení úspor z rozsahu; současně se zvyšuje potenciál i návratnost inovací,
- zvýšení konkurence na rozsáhlejších trzích vede ke zlepšení alokace výrobních faktorů směrem k efektivnějším činnostem a subjektům, vytvářejí se lepší východiska pro růst konkurenceschopnosti na světovém trhu,
- v důsledku většího společného trhu a rostoucí konkurence se urychluje vědeckotechnický rozvoj, vývoj nových výrobků, procesů, technologií a postupů prostřednictvím společného mezinárodně propojeného výzkumu, jeho bezprostřední aplikace ve všech národních ekonomikách, zainteresovaných do tohoto trhu.

Obr. 8: Model struktury agrobiznisu v EU

Zdroj: Bečvářová, 2005

Nezbytným předpokladem prosperity zemědělského podniku z hlediska vývoje produkce a příjmů je možnost a příležitost zapojit se jako dodavatel surovin do komoditního řetězce agrobiznisu (Bečvářová, 2011).

3.5 Koordinace činností v rámci agrobiznisu

Tržní transakce, týkající se volby a řízení výroby, jsou výrazně ovlivňovány vnějším okolím. Rozhodování o výrobě a koordinaci výroby není pouze otázkou trhu, jenž byl dle tradiční mikroekonomické teorie uváděn jako základní mechanismus, koordinující vztahy mezi firmami, ale otázkou efektivnosti transakcí mezi jednotlivými firmami, což je záležitost managementu firmy (Bečvářová, 2005).

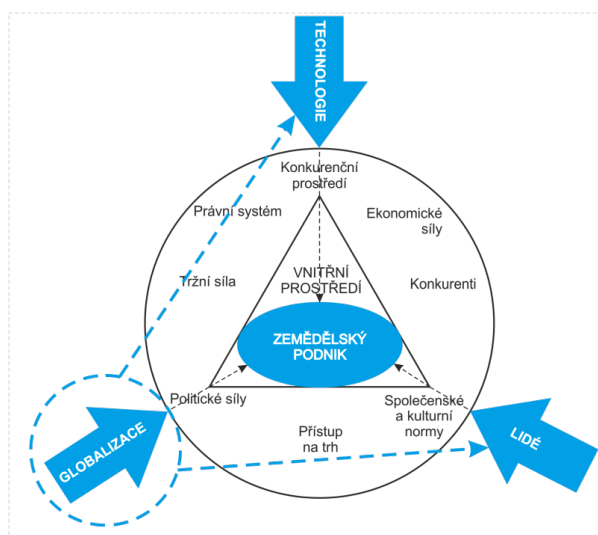
Dle Bečvářové a kol. (2014) patří mezi hlavní motivy koordinace činností v rámci agrobiznisu:

- snížení transakčních nákladů, což jsou náklady spojené se zajištěním koordinace aktivit prodávajících a kupujících. Jedná se o náklady spojené s plánováním, přizpůsobováním a monitorováním ekonomických činností subjektů na trhu. Nemají přímo produktivní funkci, ale jsou pro procesy koordinace nezbytné,

- zajištění klíčového výrobního vstupu, mluvíme o tzv. zpětné vertikální integraci,
- snaha o internalizaci externalit z důvodu dobré pověsti firmy či vyhnutí se regulacím ze strany státu,
- zvýšení tržní síly daného subjektu. Může se jednat o zpětnou vertikální integraci, kdy firma koupí dodavatele vstupu či dopředná vertikální integrace, kdy firma koupí zpracovatele svého vstupu,
- omezení důsledků působení tržní síly jiné firmy v rámci odvetných opatření.

3.6 Globalizace v agrárním sektoru

Nejvýraznějšími procesy, které ovlivňují rozvoj světové ekonomiky a jednotlivých segmentů, jsou bezesporu procesy globalizace. Souvisí s celou řadou kvalitativních změn ve společnosti z důvodu interakce národních a mezinárodních vztahů. I když je pojem „globalizace“ obvykle spojován se stále rostoucím vlivem nadnárodních korporací a světových řetězců, tak se globalizační procesy týkají nejen ekonomických, ale i politických, sociálních a kulturních změn ve společnosti. Globalizační procesy zasahují do již existujících vztahů ve společnosti a vytvářejí nová sociální prostředí v důsledku pozitivních či negativních účinků.

Obr. 9: Pozice zemědělského podniku

Zdroj: Tamáš, 2012

Tyto globalizační procesy lze logicky identifikovat i v podmínkách rozvoje zemědělství a zemědělského sektoru jako celku v horizontálním i vertikálním kontextu. Mají vliv na procesy výroby, zpracování, distribuce a realizace zemědělských produktů a s tím souvisejících služeb. Mění pravidla a kritéria formování nabídky a poptávky na agrárních trzích vedoucích ke vzniku globálních sítí. Současné zemědělství není zdaleka uzavřený autonomní systém a není tvůrce podmínek na agrárním trhu, ale součástí vzájemných vztahů mezi ostatními subjekty národní i světové ekonomiky (Bečvářová, 2011).

Agrární sektor je charakterizován rostoucím vlivem nadnárodních společností s rozsáhlými výrobními a distribučními sítěmi, propojujícími jednotlivé články agrobiznisu od předvýrobní fáze až po malobchod. Z důvodu žádoucích výnosů z rozsahu, dochází k přesunu výrobních kapacit, prohlubuje se koordinace a možnost lepší kontroly jednotlivých článků.

Projevy globalizace lze dle Bečvářové (2005) lze charakterizovat takto:

- poptávka ovlivňuje nabídku zemědělských produktů, má rozhodující vliv na množství a strukturu výroby i dodávek v čase a prostoru,
- tok zemědělských produktů a potravin je ovlivněn globálními sítěmi, soukromými společnostmi a veřejnými subjekty, které identifikují a ovlivňují konkrétní požadavky spotřebitelů a segmentů,
- klesá ochrana vnitřních potravinových trhů prostřednictvím obchodních bariér,
- dochází k liberalizaci agrárních trhů a integraci potravinového hospodářství ve světě,
- spotřebitelé se zajímají o hodnotu potravin i sortiment,
- roste poptávka po potravinách s vysokou přidanou hodnotou, jako jsou kuchyňsky upravené, konzervované, zmrazené a dehydratované výrobky. Obchody nabízející tyto výrobky se stávají vůdčími,
- posilují se kritéria ochrany spotřebitelů ve vztahu ke kvalitě potravin z hlediska péče o zdraví, potravinovou bezpečnost, původu potravinových zdrojů a bioterorismus, což vede ke zvyšování rizika monopolistického/monopsonistického zneužití spotřebitelů zpracovateli a obchody,
- v rámci celých komoditních vertikál probíhají konkurenční boje,
- nabídka potravin se stává širší a rozmanitější,

- eliminuje se vliv sezónnosti a země původu vlivem globálního světového hospodářství,
- prosazuje se konsolidace firem ve všech segmentech potravinového řetězce z důvodu přínosů z rozsahu, prohloubení kontroly a koordinace navazujících článků řetězce.

3.7 Faktory, působící na rozhodování spotřebitele při nákupu potravin

Pro správnou analýzu chování spotřebitelů je důležité určit správná kritéria rozhodování při nákupu potravin. V nakupování potravin jsou dlouhodobě rozhodující čtyři kritéria, cena, jakost, značka a váha propagace (Hes a kol. 2008). V období roku 1998 do 2007 provedl Hes a kol. průzkum rozhodovacích procesů spotřebitelů při nákupu potravin:

- před rokem 2000 byla v rozhodujících procesech nákupu potravin nejvíce preferována cena. Spotřebitelé nakupovali potraviny s nižšími cenami, přesto vyžadovali určitou informaci o jakosti. Rezervovaně vnímali propagaci, které příliš nevěřili, obzvláště po aférách reklam, propagujících léčebné a ozdravné účinky některých potravin. Nejmenší ohled brali spotřebitelé na značku, což souviselo ze značnou orientací na cenu,
- po roce 2000 došlo ke změně systému nakupování potravin. Spotřebitelé začali vyhledávat velká obchodní centra s širokým sortimentem potravinářského i nepotravinářského zboží. Začali preferovat formu předzásobení se na určitou dobu, zpravidla na týden. V roce 2000 přesáhl počet nákupů ve velkoplošných prodejnách 60 %. V roce 1997 byl podíl 30 % a v roce 2007 dokonce 70 %. Došlo ke změně kritérií českých spotřebitelů v rozhodovacím procesu nakupování potravin. Zvýšila se preference jakosti, jež se stala srovnatelnou s cenou. Zvýšila se také preference propagace. Na značku byl opět brán nejmenší ohled,

Dle Hese a kol. (2008) budou čeští spotřebitelé více preferovat jakost a značku potravin z důvodu tendence propagace výroby zdravotně nezávadných potravin a uznávané certifikace jakosti ve výrobě. Cena bude stále silným kritériem spotřebitelů, ale u potravin se předpokládá větší zodpovědnost spotřebitelů. Z toho důvodu budou mít stále větší význam specializované menší prodejny potravin s deklarací jakosti prodávaných potravin. Předpokládá se stále větší preference značky a původu výroby potravin. Spotřebitelé budou vyžadovat pohodlí a rychlost nákupu a také nové moderní technologie při nákupu potravin, jako například internet. Při rozhodování bude kladena důležitost rychlosti a kvality dodání zdravotně nezávadných potravin.

Chování spotřebitele je ovlivněno celou řadou faktorů. Jedná se o faktory v rovině společenské, kulturní, osobní a psychologické. Mezi společenské faktory patří zejména referenční skupina, tvořená všemi skupinami osob, které přímo či nepřímo ovlivňují chování a postoje jednotlivce. Kulturní faktory představují hodnoty, myšlenky a postoje. Osobní faktory jsou spojeny s osobností zákazníka a jeho životním stylem. Mezi psychologické faktory lze uvést motivaci, učení, postoje a vnímání (Hes a kol., 2008).

Dle Hese a kol. (2008) jsou v současnosti kvalita a vlastnosti konzumovaných potravin důležitým aspektem při výběru potravin. Spotřebitelé věnují větší pozornost problematice, týkající se šíření nemocí zvířat a jejich vztahů k potravinám, přestože lze považovat úroveň bezpečnosti a jakosti v České republice za dostatečnou. Potenciální nebezpečí potravin hraje významnou roli v rozhodování spotřebitelů. Spotřebitel dá v mnoha případech přednost výrobku, který se jej snaží přesvědčit o své určité přednosti. Jde o případy, kdy potravinu má určité prospěšné výživové vlastnosti, jako například potraviny s nízkým obsahem tuku, bez přidaného cukru či s vysokým obsahem vlákniny.

I přes růst významu jednotlivých faktorů, jsou cena, zejména slevové akce a výprodeje stále nejvýznamnějším hlediskem pro většinu spotřebitelů. Spotřebitelé kladou stále větší důraz na kvalitu nabízeného produktu, čas strávený nakupováním, čerstvost zboží a doprovodné služby. Velká část spotřebitelů udává význam kvality pro své nákupy, ale v konečném důsledku nejsou ochotni za tyto kvalitní a zdravotně nezávadné potraviny zaplatit vyšší cenu (Hes a kol., 2008).

Velmi důležitým údajem pro rozhodování při nákupu potravin je pro spotřebitele země původu. Začátkem 90. let 20. století byly spotřebiteli preferovány spíše zahraniční produkty, v současnosti se opět prosazuje preference tuzemských potravin. Z tohoto důvodu se spotřebitelé zajímají o údaj o výrobcí daného produktu (Hes a kol., 2008).

Z řad výzkumů se velká část spotřebitelů rozhoduje podle značek zboží a dává přednost výrobkům od konkrétních výrobců či označovaných určitou preferovanou obchodní značkou. Proto je značka v současnosti důležitá pro spotřebitele (Hes a kol., 2008).

Při rozhodování o nákupu konkrétního potravinářského výrobku je důležitá vlastní zkušenost spotřebitele. Spotřebitel preferuje známý a ozkoušený výrobek (Hes a kol., 2008).

Dle Hese a kol. (2008) se každá maloobchodní prodejní jednotka podílí na tvorbě nákupního prostředí. Nákupní prostředí tvoří zboží, pracovníci, zařízení, plochy, stavba, provozní operace včetně samotných zákazníků. Nejčastějšími prvky nákupního prostředí jsou design prodejny, dispoziční řešení prodejny, prezentace zboží, personál a zákazníci. Cílem obchodů je v současnosti prezentace zboží, tak aby bylo zboží umístěno na atraktivní prodejní ploše, na správném místě z důvodu potřeby upoutání spotřebitele a motivace ke koupi. Za slabinu lze v současnosti považovat nekvalifikovaný a neochotný personál. Důležitou roli v nákupu potravin hraje místo nákupu. Z hlediska kvality a čerstvosti zboží jsou pro nákup nejbezpečnějšími malá pekařství, řeznictví a prodejny s pultovým prodejem. Nejhůře hodnoceny jsou bufety, rychlá občerstvení a tržnice (Hes a kol., 2008).

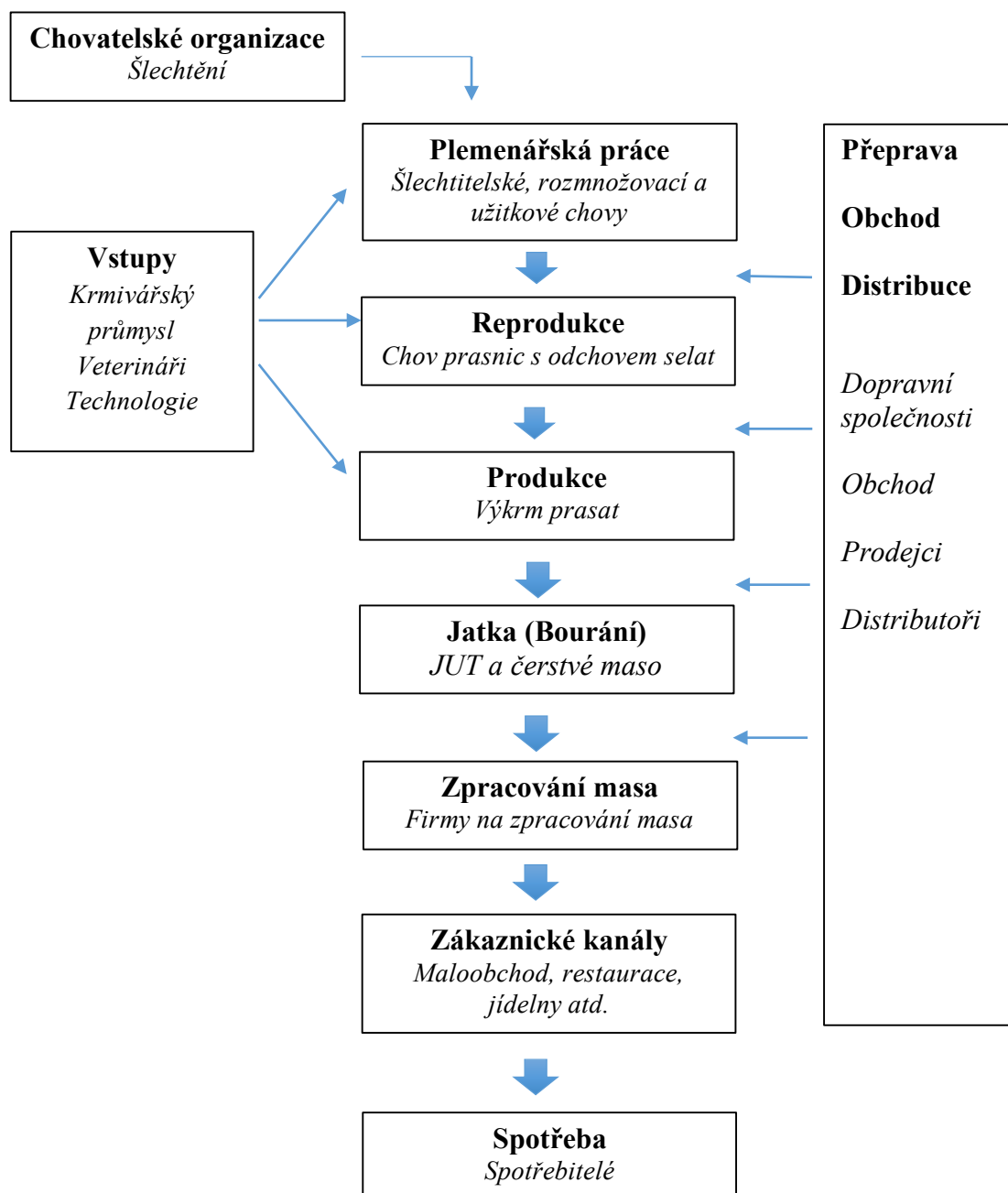
Významným faktorem rozhodování je vizuální dojem. Vizuální dojem spotřebitele rozhoduje z velké míry o zakoupení či odmítnutí ve prospěch jiného výrobku. Upoutání pozornosti a atraktivita výrobku je důležitá zejména při impulzivním nákupu (Hes a kol., 2008).

Trendem současného vývoje maloobchodních sítí v ČR je postupné nabývání významu menších prodejen, nabízejících čerstvé zboží v blízkosti bydliště. Přestože většina spotřebitelů preferuje nákup spotřebního zboží ve velkoplošných prodejnách (supermarket, hypermarket), kde lze ve větším objemu nakoupit za příznivé ceny, tak v případě čerstvého zboží denní spotřeby dávají spotřebitelé přednost spíše malým a specializovaným prodejnám v blízkosti bydliště. Je to z důvodu úspory času a také osobního přístupu personálu a nákupu bez front i za cenu vyšších nákladů a omezeného sortimentu zboží (Hes a kol., 2008).

Jedním z rozhodujících hledisek spotřebitele je i zdravotní hledisko. Zvyšuje se priorita dodržování zdravého životního stylu. Stále ve větší míře jsou spotřebiteli preferovány produkty ekologického zemědělství. Biopotraviny jsou stále populárnější a jejich spotřeba roste. Roste počet českých výrobců biopotravin a trh má v ČR velký potenciál. I přes příznivý trend mají biopotraviny stále malý podíl na celkovém nákupu potravin. Jedním z důvodů je ekonomické hledisko. Ve srovnání s „běžnými“ potravinami mají biopotraviny vyšší cenu. Ve velkých řetězcích není sortiment produktů v biokvalitě nijak široký ve srovnání se specializovanými prodejnami. Velké řetězce proto specializovaným prodejnám konkurují cenou. Významným vlivem působícím na rozhodování spotřebitele o koupi kvalitních a zdravých biopotravin je informovanost o principech hospodaření zemědělského podniku a jeho dopadech na zdravotní stránku. Pro správné rozhodnutí spotřebitele je důležitý dostatek informací o výrobku (Hes a kol., 2008).

4 SOUČASNÝ CHARAKTER A DYNAMIKA KOMODITNÍ VERTIKÁLY JATEČNÁ PRASATA/VEPŘOVÉ MASO

4.1 Charakteristika komoditní vertikály jatečná prasata/vepřové maso

Obr. 10: Komoditní vertikála vepřového masa

Zdroj: Vlastní zpracování dle Tamaše, 2012

K jednotlivým fázím podrobněji:

- 1) **Plemenářská práce** – cílem je vytvářet genetické předpoklady pro zintenzivnění a z hospodárnění výroby jatečných prasat masného užitkového typu, k zajištění trvale udržitelné konkurenceschopnosti chovu prasat. Chovy v této fázi jsou šlechtitelské, které produkují kanečky a prasničky pro obnovu a šlechtění stáda, dále kanečky a prasničky mateřských plemen pro rozmnožovací chovy a kanečky a prasničky otcovského plemene pro užitkové chovy. Mateřská plemena jsou orientována na vynikající reprodukční vlastnosti, růstovou schopnost, příznivé parametry jatečné hodnoty a dobrou kvalitu masa. Mezi mateřská plemena patří České bílé ušlechtilé, České landrase. Otcovská plemena jsou orientovaná na výbornou jatečnou hodnotu s vysokým podílem libového masa, výbornou růstovou schopnost a konverzi živin. Dále se oba typy šlechtí na odolnost vůči stresu, adaptabilitu, dobrý zdravotní stav a pevnou konstituci. Mezi otcovská plemena patří Bílé otcovské, Pietrain, Duroc, Hampshire, Belgické landrase a České výrazně masné. Rozmnožovací chovy produkují prasničky F1 generace pro užitkové chovy. Konečnou fází plemenářské práce jsou užitkové chovy, které produkují finální hybridy, určené k výkrmu. Plemenářskou práci mohou vykonávat oprávněné fyzické, právnické osoby a případně chovatelská sdružení, které se řídí podle zákona o šlechtění, plemenitbě a evidenci hospodářských zvířat. V současné době mají oprávnění právnické osoby různé velikosti a chovatelská sdružení (Čechová, 2013).

Obr. 11: Nejrozšířenější plemeno České bílé ušlechtilé

Zdroj: Obrázek z www.web2.mendelu.cz

- 2) **Chov prasnic s odchovem selat** – cílem je především maximalizace počtu odchovaných selat na jednu prasnici, hmotnost selat při odstavu, vyrovnanost vrhu a vitalita selat, mající velký vliv na ekonomiku chovu. Prasničky se zapouštějí ve věku 7-8 měsíců při hmotnosti 130-140 kg. Prasnice dosahují 2,2-2,4 vrhů za rok. Průměrná prasnice odchovává 26 selat ročně. Chov prasnic patří z hlediska technologického zajištění mezi nejnáročnější kategorii v chovu prasat (Pulkrábek, 2005).

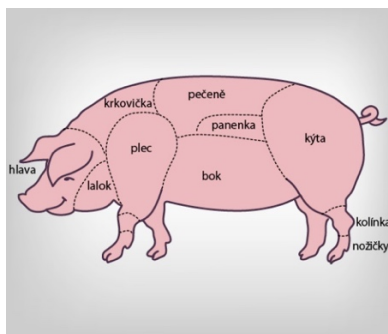
Obr. 12: Prasnice se selaty

Zdroj: Obrázek z www.web2.mendelu.cz

- 3) **Výkrm prasat** - odchovaná selata jsou při živé hmotnosti 25 – 30 kg dodávána do výkrmu, kde jsou vykrmována do průměrné porážkové hmotnosti 110 kg. Nejdůležitějším ukazatelem ve výkrmu je výkrmnost, vyjádřená průměrným denním přírůstkem hmotnosti a spotřebou krmiva na 1 kg přírůstku živé hmotnosti. Výkrmnost ovlivňuje výživa, technika krmení a podmínky ustájení. Nejčastější formou výkrmu je turnusový systém, kdy po ukončení jednoho výkrmového cyklu bývá prováděna dezinfekce stáje a následné opětovné naskladnění selat. Výše zmíněné procesy jsou vykonávány většinou samostatně, ale porodna a výkrm bývají někdy propojené z důvodu větší efektivity (Pulkrábek, 2005).

4) **Jatka (bourárny)** - po dosažení porážkové hmotnosti jsou prasata převezena na jatka, kde dochází k porážce. Jatečná úprava představuje 1. fázi zpracování. Na počátku je jatečné zvíře a na konci jeho jatečně upravené tělo (JUT), droby, krev a vedlejší jateční produkty. Mezi vedlejší jateční produkty patří kůže, kožní deriváty, krev pro technické účely a konfiskáty (obsah střev, ušní výkroje zahlcené plíce atd.) Důležitou vlastností jatečných prasat je jatečná hodnota. Jedná se o soubor kvantitativních znaků a kvalitativních ukazatelů, hodnotící jatečně upravené tělo po porážce. Jatečná hodnota je tvořena kritérii výrobců, zpracovatelů a hlavně spotřebitelů. Jatečnou hodnotu určují jatečná výtěžnost, kvantitativní a kvalitativní ukazatele. Jatečná výtěžnost vyjadřuje poměr JUT za tepla k porážkové hmotnosti. Pohybuje se v rozmezí od 78 do 84 %. Kvantitativními ukazateli jsou podíl masitých částí (kýta, plec, krkovička, kotleta), tučných částí (hřbetní tuk, plst', bůček), méněcenných částí (hlava, nožky), výška hřbetního tuku, procento libového masa, poměr masa, tuku a kostí. Kvalitativními ukazateli jsou barva, vaznost, pH, mramorování, šťavnatost, jemnost, chuť, vůně, chemické složení, výživová a hygienická hodnota, technologické a kulinární vlastnosti. K faktorům majícím vliv na jatečnou hodnotu patří plemeno, linie, užitkový typ, pohlaví, věk a porážková hmotnost. Jatečnou hodnotu také ovlivňuje výživa ve výkrmu, podmínky ustájení, transport, zacházení se zvířaty před porážkou, omráčení a vykrcení (Altera, 2007).

V 2. fázi zpracování pokračují jatečně upravená těla (JUT) do bourárny, kde dochází k dělení JUT na části, vykostování a úpravě vykostěného masa. Bourání masa je náročná fáze z hlediska hygienických a technologických zásad (Altera, 2007).

Obr. 13: Rozdělení vepřového masa

Zdroj: Obrázek z www.aktin.cz

- 5) **Zpracování masa (Masná výroba)** – masná výroba představuje 3. fázi zpracování jatečných zvířat a masa. Zpracovatelské podniky bývají často propojené s předchozí fází. Podniky se specializují na výrobu šunek, klobás, párků, steaků a dalších masných výrobků.

- 6) **Zákaznické kanály (prodej)** – vepřové maso a masné výrobky se ke konečnému spotřebiteli dostávají pomocí maloobchodních sítí. Mezi další prodejní kanály patří restaurace, jídelny, nemocnice, hotely atd. (Altera, 2007).

- 7) **Spotřebitel** – finálním článkem komoditní vertikály vepřového masa je konečný spotřebitel. Spotřebitelské preference významně ovlivňují výrobce vepřového masa.

4.2 Příklady typů trhů v komoditní vertikále prasata/vepřové maso v České republice

Dle Svobody a Šrédla (2012) lze trhy v komoditní vertikále vepřového masa znázornit následujícími schémata:

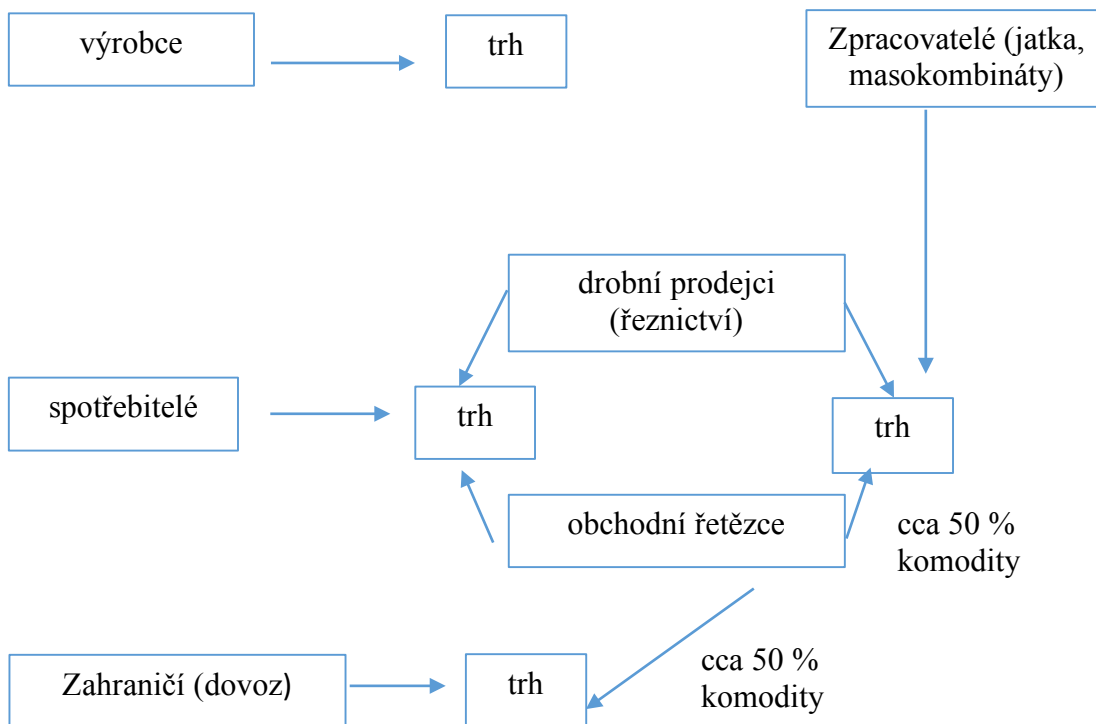
1. Naturální vazba

Obr. 14: Trh vepřového masa (naturální vazba)

Zdroj: Vlastní zpracování dle Svoboda a Šrédla, 2012

2. Trhy ve vertikále

Obr. 15: Trh vepřového masa (ve vertikále)

Zdroj: Vlastní zpracování dle Svoboda a Šrédla, 2012

Dle obr. 15 je zřejmé, že se vepřové maso ve většině případů dostává ke spotřebiteli prostřednictvím zpracovatelů a obchodních článků, ale v cca 50 % případů přichází vepřové maso na pulty malobchodních prodejen dovozem ze zahraničí (Svoboda a Šrédla, 2012).

Dle Svobody a Šrédla (2012) má konkurence na trhu vepřového masa následující podobu:

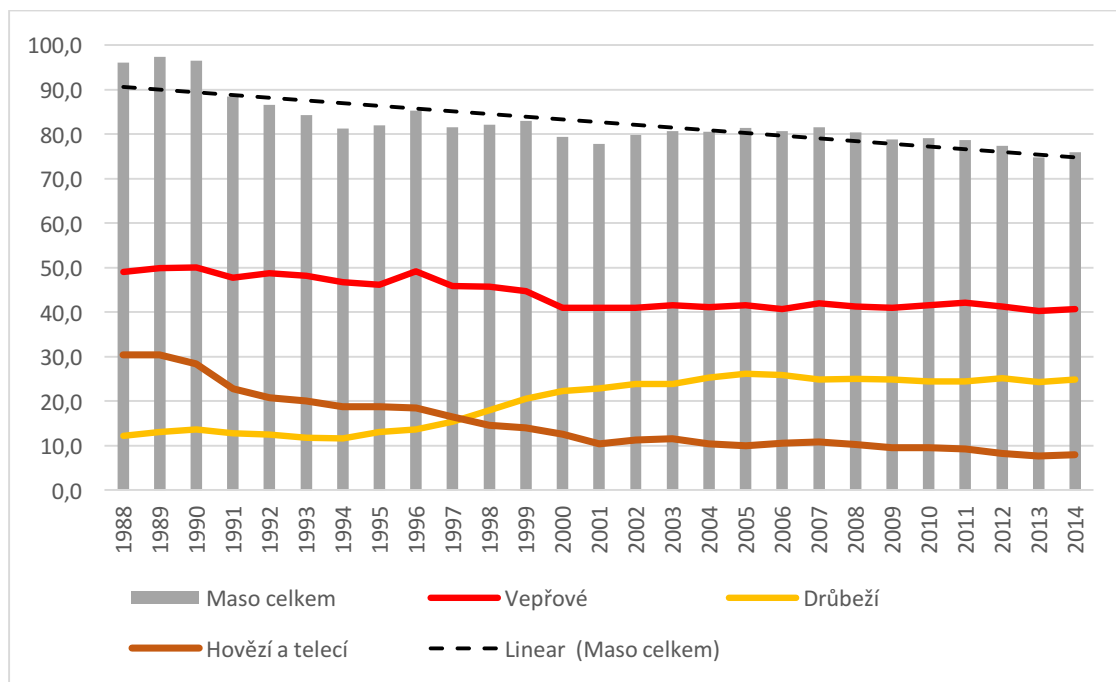
- výrobci, monopolistická konkurence farem a zemědělských podniků. V ČR však existuje organizace Centrodbyt. Jedná se o národní odbytové družstvo, sdružující devět regionálních odbytových organizací a jednu fyzickou osobu. Důvodem vytvoření je jednotná organizace producentů vepřového masa jako důstojný partner zpracovatelů. Může tak docházet k povolenému typu kartelového chování,
- zpracovatelé oligopoly, několik velkých masokombinátů zpracovává většinu české produkce jatečných prasat,
- obchodní řetězce prodávají jak výrobky z českých chovů, tak polovinu tvoří dovezené vepřové maso ze zahraničí, zejména z Německa. Tyto oligopolní struktury dovozu vytvářejí tlak na cenu vepřového masa,
- drobní prodejci (řeznictví), monopolistická konkurence firem, odvíjejících své ceny dle velkých obchodních řetězců. Jejich výhoda je v prodeji v blízkosti spotřebitele (prostorová diferenciaci), čerstvosti potravin (věcná diferenciaci) a osobním přístupem prodavače (osobní preference).

4.3 Spotřeba vepřového masa v ČR

Na českém trhu je vepřové maso dlouhodobě nejoblíbenějším druhem masa. Spotřebu vepřového masa ovlivňují tradice, chuťové zvyklosti, náboženství, životní styl, spotřebitelské preference a také ceny substitutů, zejména ceny ostatních druhů masa, a výskyt chorob jatečných zvířat, jako například virus prasečí chřipky A/H1N1.

Dle grafu 1 byla v ČR v období 1988 – 2014 nejvyšší celková spotřeba masa (v hodnotě na kosti) na osobu v roce 1989. Z celkové spotřeby masa 97,4 kg na osobu činila spotřeba vepřového masa 49,9 kg. Nejvyšší spotřeby vepřového masa na osobu v ČR bylo dosaženo v roce 1990. Od roku 1989 došlo k poklesu celkové spotřeby masa o 21,5 kg. Na tomto poklesu měla největší podíl spotřeba hovězího masa, u které došlo k poklesu od roku 1989 o 22,4 kg. U spotřeby vepřového masa došlo k poklesu jen o 9,2 kg. Naopak vzrostla spotřeba drůbežího masa na osobu o 11,9 kg. Důvod poklesu spotřeby hovězího masa a růstu spotřeby drůbežího masa lze přisoudit vlivu vysoké ceny hovězího masa a nižší ceny drůbežího masa. Spotřeba vepřového masa se dlouhodobě udržuje nad hranicí 40 kg na osobu.

Graf 1: Spotřeba nejvýznamnějších druhů mas v ČR v období 1988 - 2014

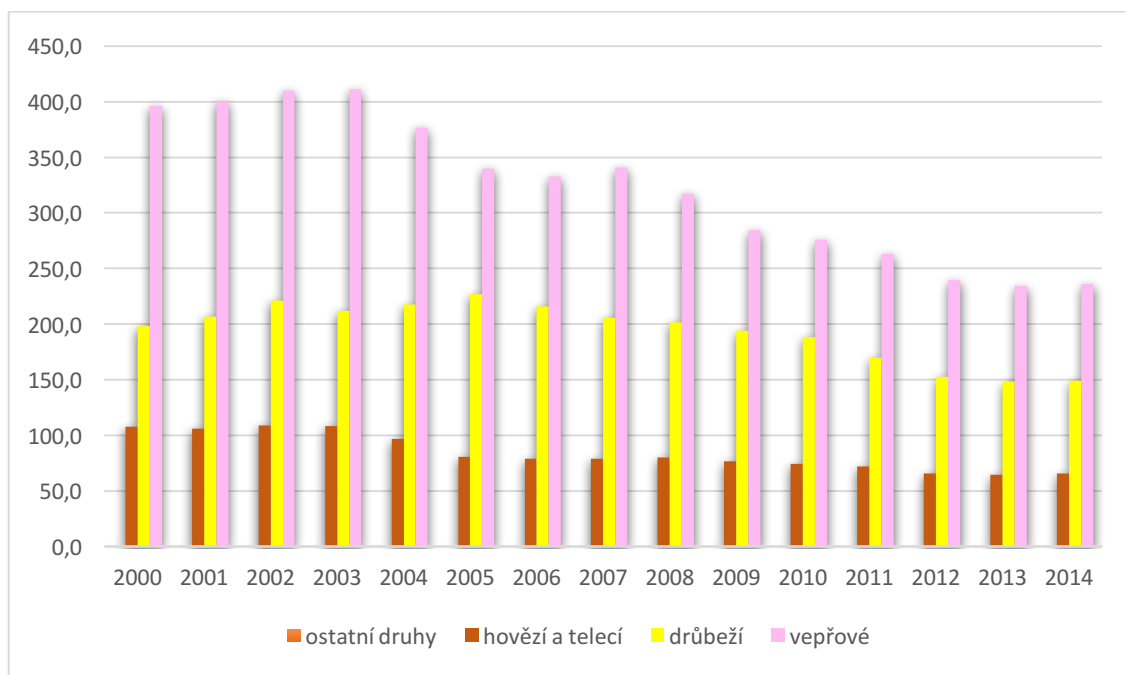

Zdroj: vlastní zpracování z dat ČSÚ (2016)

4.4 Produkce vepřového masa

I přes pokles produkce vepřového masa v ČR zaujímá vepřové maso více než 50 % celkové produkce masa ČR. Nejvyšší produkce vepřového masa byla v roce 2003 a činila 411 194 tun. V roce 2004 došlo ke vstupu České republiky do EU a postupně došlo ke snížení výroby u všech druhů mas.

Graf 2: Vývoj produkce masa v ČR (v tis. tun jat. hm)

Zdroj: vlastní zpracování z dat ČSÚ (2016)

K nejvyššímu poklesu došlo u produkce vepřového masa o 175 203 tun (o 42,5 %) od roku 2003. Je zřejmé, že produkce vepřového masa od vstupu ČR do EU nejhůře zvládá konkurovat tlaku ostatních členských zemí. Produkce drůbežního masa klesla o 29,7 % a produkce hovězího a telecího klesla o 38,8 % od roku 2003. V roce 2013 se pokles ustálil a v roce 2014 došlo k mírnému růstu výroby vepřového, drůbežního i hovězího masa a telecího.

Jak vyplývá z tab. 2, k největšímu poklesu produkce vepřového masa v ČR došlo v letech 2004, 2005 a 2008.

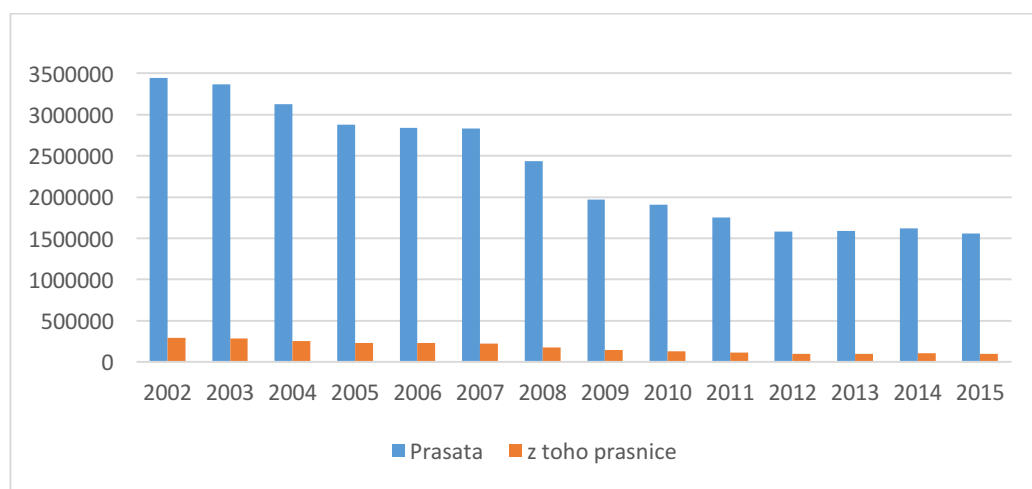
Tab. 2: Vývoj produkce masa v ČR (v tis. tun jat. hm)

rok	Výroba vepřového	meziroční absolutní změna	změna v %
2000	396		
2001	400	4	1%
2002	410	10	3%
2003	411	1	0%
2004	377	-34	-8%
2005	340	-37	-10%
2006	333	-7	-2%
2007	341	8	2%
2008	317	-24	-7%
2009	285	-32	-10%
2010	276	-9	-3%
2011	263	-13	-5%
2012	240	-23	-9%
2013	234	-6	-3%
2014	236	2	1%

Zdroj: vlastní zpracování z dat ČSÚ (2016)

Dle grafu 3 je patrný dlouhodobý pokles stavů prasat v ČR. Od roku 2002 klesly stavy prasat o 54,6 %. Stavy prasnic klesly od roku 2002 o 66,7 %. Důvodem snižování stavů prasat je rostoucí konkurence pro chovatele prasat a následně i zpracovatele vepřového masa v důsledku liberalizace trhů.

Graf 3: Vývoj stavů prasat v ČR v období 2002 - 2015

Zdroj: vlastní zpracování z dat ČSÚ (2016)

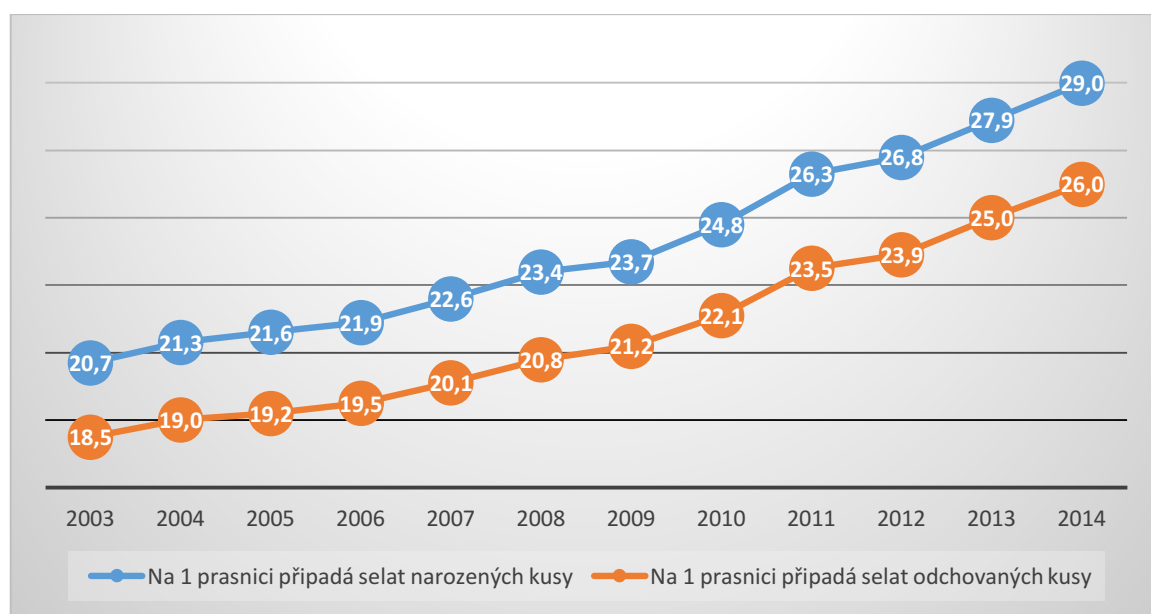
Tab. 3: Stavby prasat v kusech v jednotlivých letech v období 2002 - 2015

Období	Prasata	z toho prasnice
2002	3 440 925	289 195
2003	3 362 801	282 722
2004	3 126 539	250 842
2005	2 876 834	232 499
2006	2 840 375	228 961
2007	2 830 415	224 878
2008	2 432 984	179 297
2009	1 971 417	142 342
2010	1 909 232	132 799
2011	1 749 092	112 441
2012	1 578 827	100 157
2013	1 586 627	102 351
2014	1 617 061	102 957
2015	1 559 648	96 274

Zdroj: vlastní zpracování z dat ČSÚ (2016)

I když dochází ke snižování stavů prasnic, tak počet narozených selat na prasnici roste. Počet narozených a odchovaných selat na prasnici za rok je rozhodujícím ukazatelem reprodukční užitkovosti prasnice. Tento trend lze přisoudit investicím do moderních technologií v chovu prasnic, ať už v rámci strukturálních fondů EU či nikoli.

Graf 4: Vývoj počtu narozených a odchovaných selat na prasnici

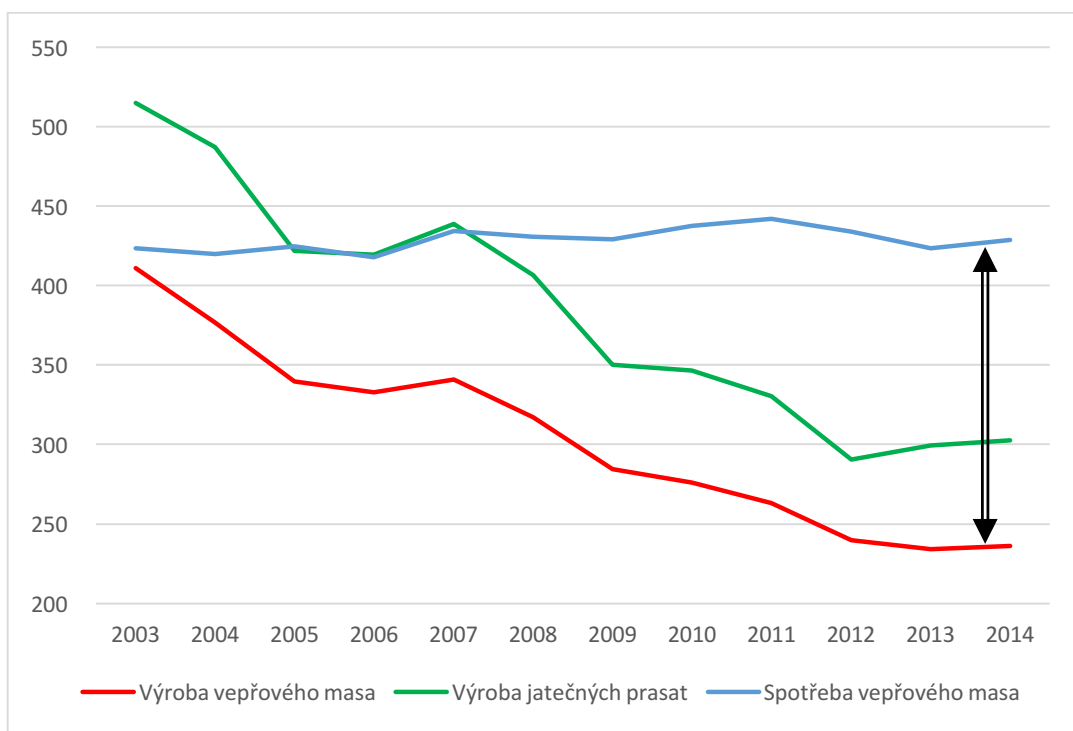

Zdroj: vlastní zpracování z dat ČSÚ (2016)

4.5 Bilance produkce a spotřeby vepřového masa

Z klesajících stavů prasat a klesající výroby vepřového masa je zřejmé, že odvětví chovu prasat a výroby vepřového masa v ČR zažívá krizi. V grafu 5 můžeme vidět, že snižující se produkce výroby vepřového masa nereflektuje stabilní poptávku po vepřovém masa mezi spotřebiteli v ČR. V grafu je patrný pokles soběstačnosti ČR ve výrobě této komodity od roku 2003. Na grafu 5 je tento pokles znázorněn rozdílem mezi výrobou vepřového masa a jeho spotřebou, tento rozdíl se dále prohlubuje do roku 2014.

Graf 5: Srovnání produkce vepřového masa (v tis. tun jat. hm) a jatečných prasat (v tis. tun živé hm) a spotřeby vepřového masa (v tis. tun jat. hm) v ČR za období 2003 - 2014

Zdroj: vlastní zpracování z dat ČSÚ (2016)

Důvodem tohoto poklesu je snižování stavů prasat, s ním spojený pokles výroby jatečných prasat v ČR a také zvyšující se import vepřového masa ze států EU v důsledku snižující se konkurenceschopnosti zemědělských podniků díky liberalizaci trhu. Nejvyšší pokles zaznamenala výroba jatečných prasat v období 2007 – 2014.

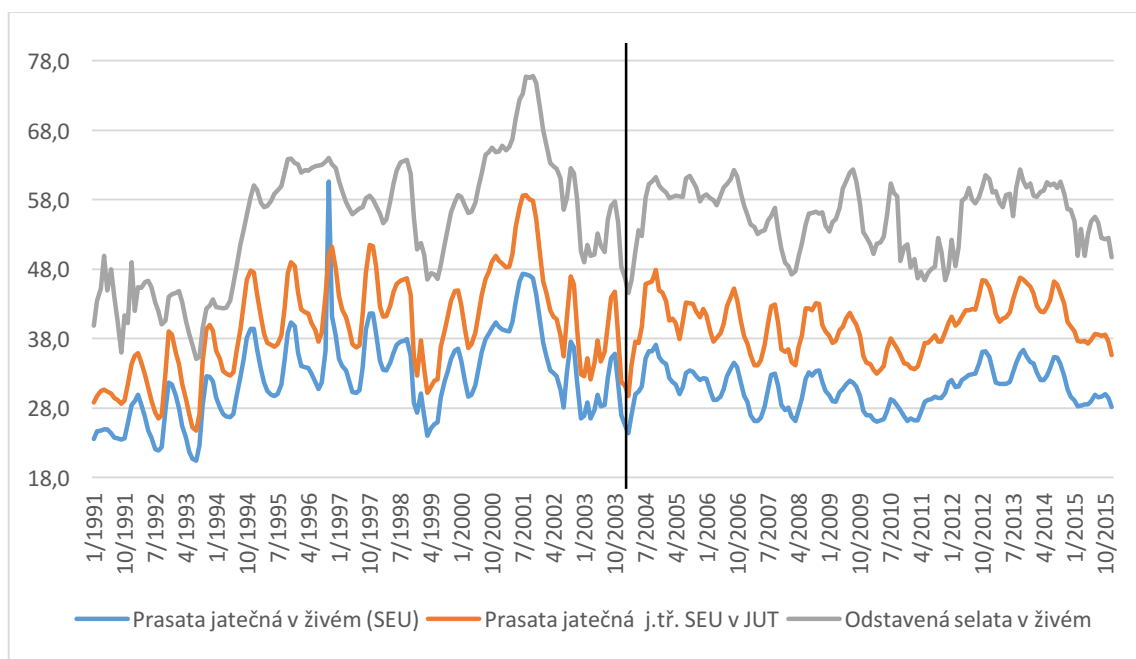
4.6 Vývoj cen na trhu jatečných prasat a vepřového masa

Cenový vývoj je analyzován v jednotlivých fázích komoditní vertikály prostřednictvím rozdílných úrovní cen. V první fázi komoditní vertikály jsou analyzovány ceny zemědělských výrobců (CZV). V druhé fázi prvního a druhého zpracování jsou analyzovány ceny průmyslových výrobců (CPV). Vývoj cen v konečné fázi, kde figurují spotřebitelské články komoditní vertikály, je zachycen prostřednictvím spotřebitelských cen (SC).

4.6.1 Ceny zemědělských výrobců (CZV)

Cena zemědělských výrobců vyjadřuje cenu základní suroviny s nejnižším podílem přidané hodnoty. Ceny zemědělských výrobců se vyjadřují v ceně živé hmotnosti, tedy maso v živé nebo maso v mrtvé váze z jatečně upravených těl (JUT). Cena prasat je ovlivněna mnoha faktory, jako například věk, hmotnost. Hodnota v živé váze se upravuje pomocí srážek například za nakrmenost, zatímco hodnota masa v mrtvé váze (JUT) je ovlivněna fází jatečné úpravy.

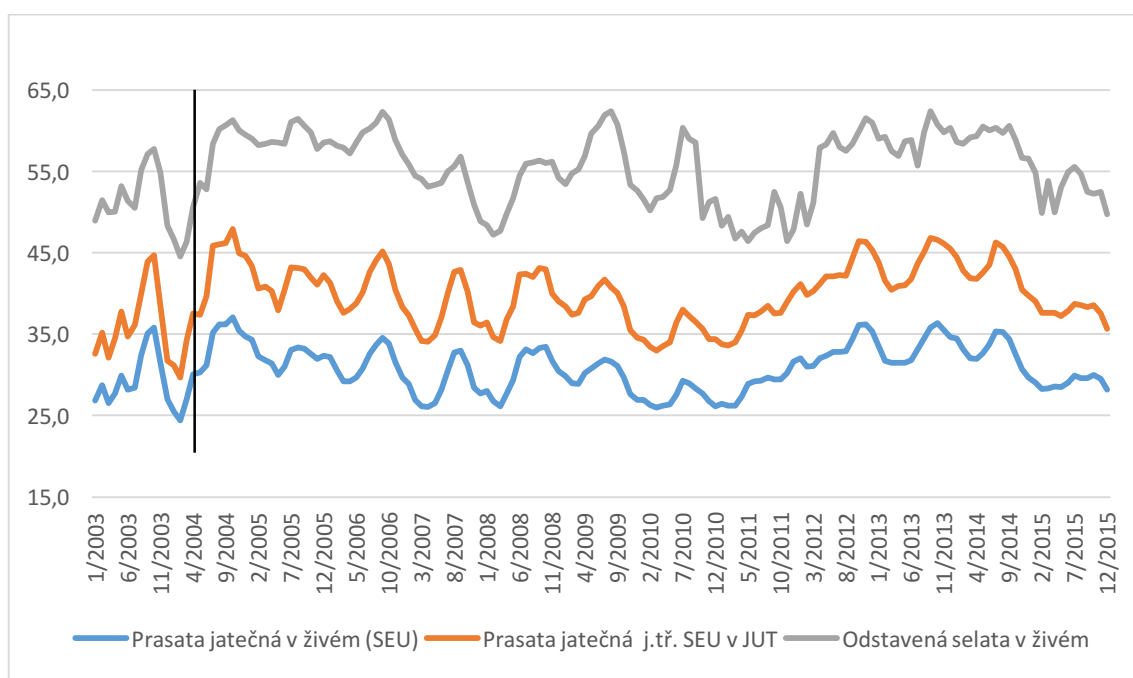
Graf 6: Vývoj měsíčních CZV v období 1/1991 - 12/2015 (v Kč)

Zdroj: vlastní zpracování z dat MZE a Situační a výhledové zprávy – vepřové maso (2016)

Na grafu 6 je patrný rozdíl mezi cenou v živé hmotnosti a cenou v mrtvé váze. Ceny jsou uváděny pro vyšší obchodní třídy S,E,P systému SEUROP. Systém SEUROP slouží k hodnocení jakosti poražených hospodářských zvířat, který zařazuje JUT dle podílu svaloviny. Nejvyšší ceny zemědělských výrobců byly v roce 2001 a nejnižší na přelomu roku 2003 a 2004. Před vstupem České republiky do EU v roce 2004 (odděleno svislou čarou) byly nestabilní a probíhaly větší výkyvy cen. Po vstupu do EU došlo ke snížení intenzity výkyvu cen. V obou obdobích lze zpozorovat, že ceny mají sezonní charakter, kdy jsou nejvyšší ceny zpravidla realizovány v zimních měsících. V grafu je patrný růst cen v období 2010 - 2012, který lze přisoudit probíhající dioxinové aféře v Německu. V té době činil dovoz masa z Německa do ČR téměř čtvrtinu české spotřeby a maso z Německa muselo projít přísnými kontrolami. O česká prasata byl zvýšený zájem. Od září roku 2014 ceny zaznamenávají propad v důsledku zákazu vývozu zemědělských produktů do Ruska vůči zemím EU, což vedlo k přebytku na trhu.

Graf 7: Vývoj měsíčních CZV po vstupu do EU (v Kč)

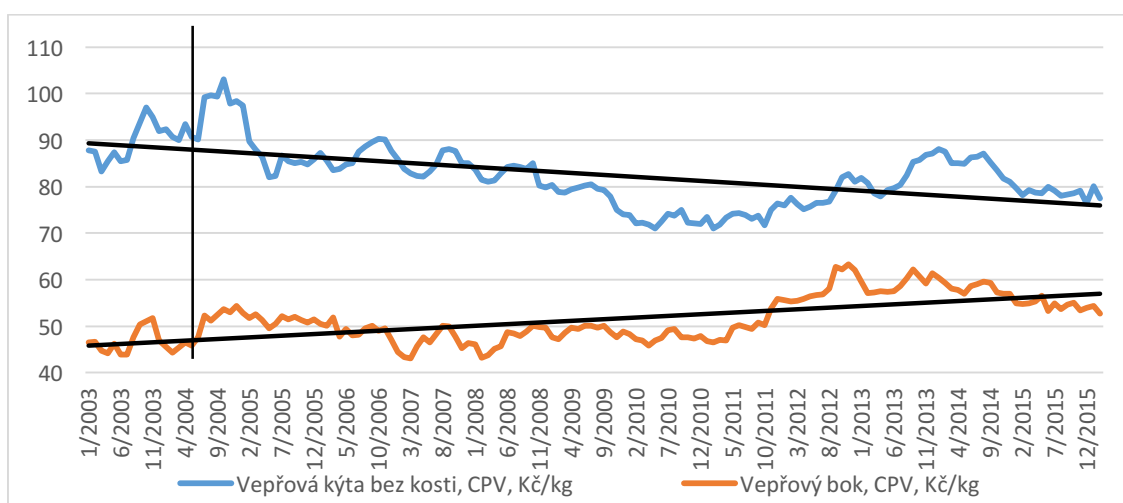

Zdroj: vlastní zpracování z dat MZE a Situační a výhledové zprávy – vepřové maso (2016)

4.6.2 Ceny průmyslových výrobců (CPV)

Další stupeň komoditní vertikály představují průmysloví výrobci surovin, kterými jsou zpracovatelé prasat a vepřového masa. Do této kategorie se řadí jatka, bourárny a producenti masných výrobků. V grafu je zachycen vývoj průměrných cen realizovaných zpracovatelskými subjekty za vepřovou kýtu, která představuje vysoce hodnocenou část JUT a vepřový bok, jenž patří k méně hodnotným částem JUT z důvodu vysokého podílu tuku. Vepřová kýta jako produkt s vyšší přidanou hodnotou zaznamenal nejvyšší ceny v roce 2004. Od tohoto roku lze pozorovat klesající trend CPV vepřové kýty bez kosti do roku 2010. V roce 2010 se ceny držely na nejnižší úrovni v důsledku probíhající dioxinové aféry v Německu. V období 2011 - 2014 ceny stoupají. Od zavedení ruských sankcí v září 2014 ceny opět klesají. Po vstupu ČR do EU (odděleno svislou čarou) mají ceny klesající trend, jenž je vyjádřen prostřednictvím exponenciální spojnice trendu. U CPV vepřového boku jako produktu s nižší přidanou hodnotou lze pozorovat zvýšení stability a rostoucí trend vyjádřený exponenciální spojnicí trendu. U vepřové kýty bez kosti činila průměrná CPV v listopadu roku 2004 103,02 Kč/kg, v únoru roku 2011 činila 70,96 Kč/kg a v únoru letošního roku 2016 pak 77,55 Kč/kg. U vepřového boku činila průměrná CPV v listopadu roku 2004 53,04 Kč/kg, v březnu roku 2007 klesla na nejnižší úroveň a činila 43,13 Kč/kg, v září roku 2012 stoupla na nejvyšší hodnotu od vstupu do EU a činila 62,79 Kč/kg, poté cena opět klesla na hodnotu 52,69 Kč/kg v únoru letošního roku 2016.

Graf 8: Vývoj měsíčních CPV v období 01/2003 –02/2016

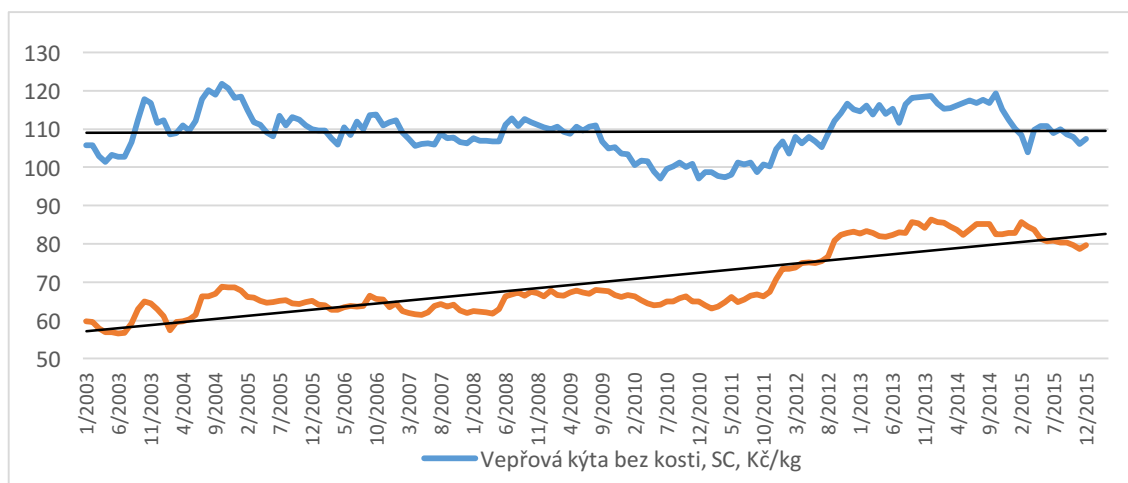

Zdroj: vlastní zpracování z dat MZE a Situační a výhledové zprávy – vepřové maso (2016)

4.6.3 Spotřebitelské ceny (SC)

V současném poptávkově orientovaném modelu komoditní vertikály je největší podíl přidané hodnoty realizován na straně poptávky. Nejvíce se přidaná hodnota odráží ve spotřebitelských cenách, které se týkají maloobchodů, což jsou místa, kde nakupují koneční spotřebitelé. Se spotřebitelskými cenami se setkávají přímo spotřebitelé, a proto do značné míry ovlivňují poptávku po vepřovém mase. Spotřebitelské ceny jsou důležitými nositeli informací pro zemědělské podniky a další subjekty, zapojené do komoditní vertikály vepřového masa. Determinují množství a rozsah budoucí produkce zemědělských podniků.

Graf 9: Vývoj měsíčních SC v období 01/2003 – 12/2015

Zdroj: vlastní zpracování z dat MZE a Situační a výhledové zprávy – vepřové maso (2016)

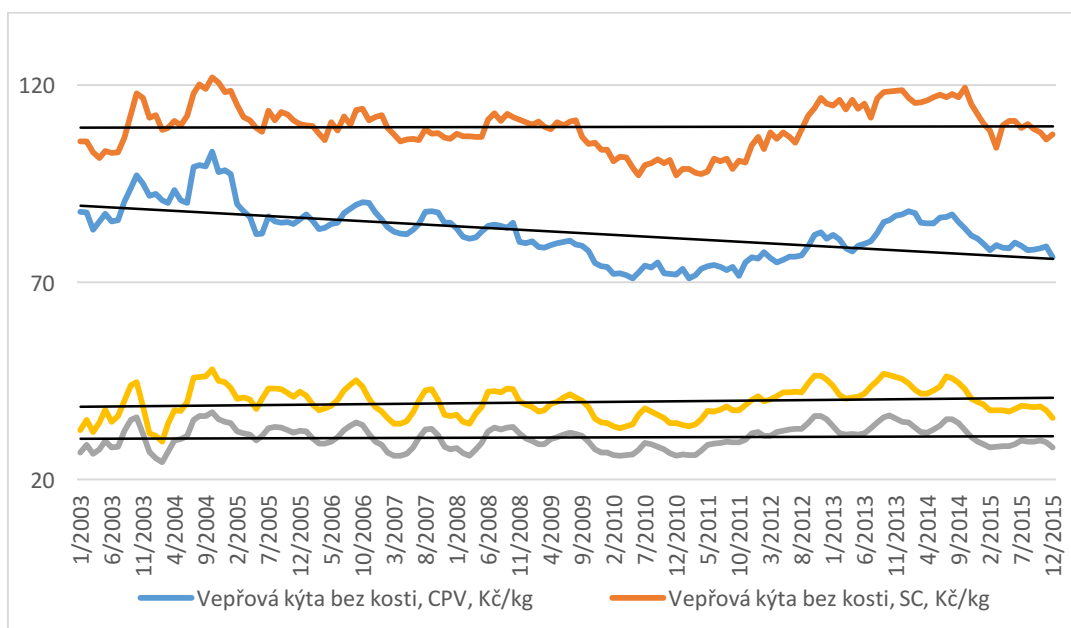
V grafu 9 je zachycen vývoj průměrných SC vepřové kýty bez kosti jako produktu s vyšší přidanou hodnotou a vepřového boku jako produktu s nižší přidanou hodnotou v období 2003 - 2015. Z dlouhodobého hlediska má vývoj průměrných SC vepřová kýty stabilní charakter, vyjádřený exponenciální spojnicí trendu. V říjnu roku 2004 dosáhla průměrná SC vepřové kýty bez kosti nejvyšší hodnoty 121,86 Kč/kg, v roce 2005 mírně klesla a stabilizovala se do srpna roku 2009, poté došlo k propadu ceny v roce 2010 na nejnižší hodnotu 96,99 Kč/kg a do konce roku 2011 se držela v nízkých hodnotách, od roku 2012 začala růst a v letech 2013 a 2014 dosahovala nejvyšších stabilních hodnot za sledované období a od konce roku 2014 začala klesat až na cenu 107,41 Kč/kg v prosinci roku 2015. Naopak u průměrné SC vepřového boku lze pozorovat

kladný rostoucí trend vyjádřený exponenciální spojnicí trendu. V červnu roku 2003 byla průměrná SC vepřového boku na nejnižší hodnotě 56,62 Kč/kg, ke konci roku 2004 cena stoupla na hodnotu 68,56 Kč/kg a do konce roku 2011 se stabilizovala. Od konce roku 2011 cena začala výrazně narůstat až dosáhla nejvyšší hodnoty 86,4 Kč/kg na konci roku 2013, poté se stabilizovala a v prosinci roku 2015 mírně klesla na hodnotu 79,73 Kč/kg. Sezonní výkyvy jsou u obou produktů patrné, ale nejsou tak intenzivní, jako u cen průmyslových výrobců.

4.6.4 Komparace vývoje jednotlivých cenových hladin

Na grafu 10 je znázorněn vývoj CZV, CPV vepřové kýty bez kosti a SC vepřové kýty bez kosti. Z grafu jsou patrné rozdíly v přidané hodnotě v jednotlivých fázích výroby. U jednotlivých cenových hladin dochází k rozdílné reakci na změnu ceny. K nejvyšším sezónním výkyvům dochází u CZV a naopak nejnižších u SC. Je zde vidět vliv obchodních řetězců, které využívají svého postavení v komoditní vertikále a tlačí na snižování cen vstupů.

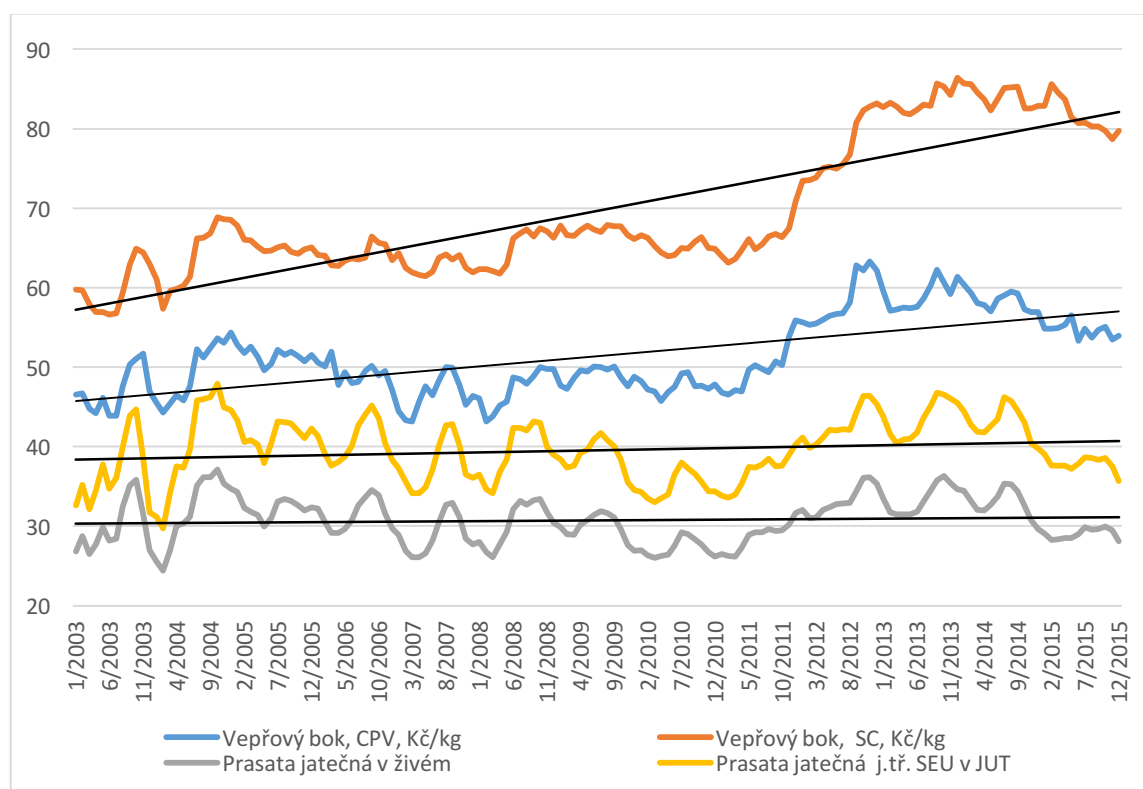
Graf 10: Vývoj cenových hladin u vepřové kýty bez kosti v období 01/2003 – 12/2015

Zdroj: vlastní zpracování z dat MZE a Situační a výhledové zprávy – vepřové maso (2016)

V grafu 11 je znázorněn vývoj jednotlivých cenových hladin u vepřového boku. Vývoj cenových hladin u vepřového boku jako produktu s nižší přidanou hodnotou se po vstupu do EU stabilizoval a rozdíly mezi CZV a CVP nebyly tak výrazné jako u vepřové kýty a byla realizována mnohem menší marže než u vepřové kýty. Do roku 2012 dochází ke zvyšování marže u průmyslových výrobců a obchodních řetězců. Tento trend je pravděpodobně spojen se snižováním stavu prasat v ČR a orientací na chov zmasilejších plemen na úkor českého tučnějšího plemena Bílého ušlechtilého a v neposlední řadě v důsledku dovozu masa ze zahraničí. Zatímco u CZV dochází k intenzivním sezónním výkyvům, tak u SC můžeme zpozorovat výrazně menší intenzitu výkyvů. Je patrné, že obchodní řetězce posilují svoji vyjednávací pozici u vepřového boku a tlačí na snižování cen vstupů.

Graf 11: Vývoj cenových hladin u vepřového boku v období 01/2003 – 12/2015

Zdroj: vlastní zpracování z dat MZE a Situační a výhledové zprávy – vepřové maso (2016)

V posledních letech využívají obchodní řetězce znalosti českého spotřebitele a tučnější české kuchyně, ve které má vepřový bok nezastupitelné místo.

4.7 Zahraniční obchod ČR – živá prasata

Na grafu 12 je znázorněn vývoj zahraničního obchodu s živými prasaty. Před vstupem ČR do EU byl import živých prasat na velmi nízké úrovni a export byl výrazně vyšší, což vedlo ke kladnému saldu zahraničního obchodu s živými prasaty, který dosáhl v roce 2004 nejvyšší hodnoty 593 mil. Kč. Po vstupu do EU lze pozorovat rapidní nárůst importu a pokles exportu živých prasat, což signalizuje snižování konkurenceschopnosti odvětví chovu prasat ČR. Tento vývoj vedl k tomu, že se v roce 2008 dostalo saldo zahraničního obchodu s živými prasaty do záporných čísel a v roce 2009 bylo saldo na nejnižší hodnotě -779 mil. Kč. Od roku 2009 dochází k růstu exportu živých prasat, převážně o hmotnosti nad 50 kg, na Slovensko a do Maďarska. Import dále roste a nejvyšší hodnoty 1525 mil. Kč dosahuje v roce 2012. Na grafu můžeme pozorovat, že rapidní nárůst importu je způsoben růstem importu selat převážně z Dánska a Nizozemska a také živých prasat o hmotnosti nad 50 kg převážně z Německa. Od roku 2012 dochází k poklesu importu jak selat, tak živých prasat o hmotnosti nad 50 kg a roste export živých prasat o hmotnosti nad 50 kg převážně na Slovensko, do Maďarska a Německa. Od roku 2013 do roku 2015 klesl dovoz selat z Dánska o 49 %, z Nizozemska o 30 % a došlo k nárůstu dovozu selat z Německa o 92 % a Německo se v roce 2015 stalo největším exportérem selat do ČR. Vývoz živých prasat o hmotnosti nad 50 kg do Německa zaznamenal od roku 2010 výrazné výkyvy. V době dioxinové aféry v Německu došlo v roce 2011 k nárůstu vývozu živých prasat o hmotnosti nad 50 kg o 2394 % z 5,9 mil. Kč na 147,7 mil. Kč. V roce 2012 došlo k poklesu na 39,5 mil. Kč a během let 2013 a 2014 na hodnotu 211,1 mil. Kč.

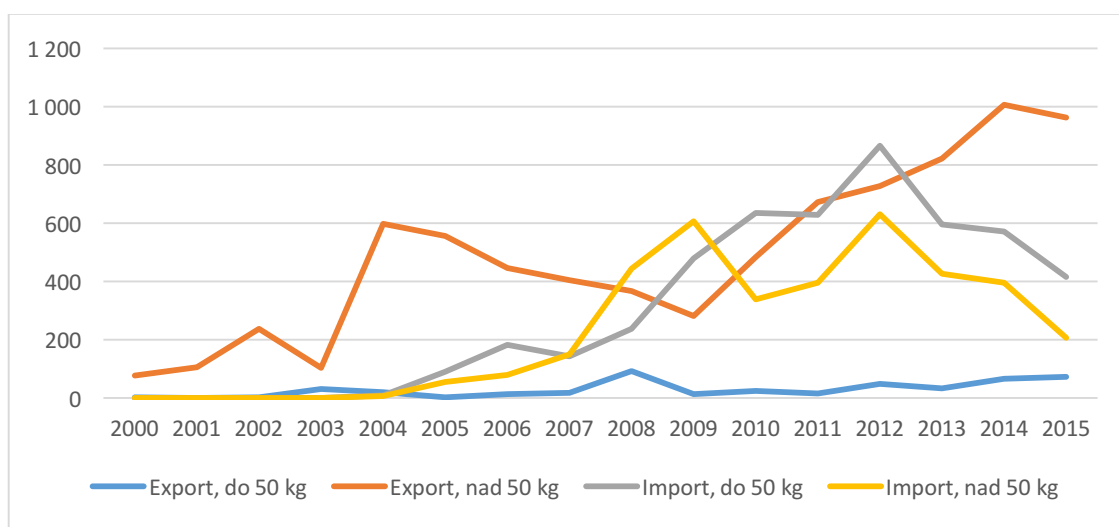
Graf 12: Saldo zahraničního obchodu ČR s živými prasaty (v mil. Kč)

Zdroj: vlastní zpracování z dat ČSÚ (2016)

Na grafu 13 je patrné, že růst exportu živých prasat o hmotnosti nad 50 kg a pokles importu živých prasat od roku 2012 způsobil, že od roku 2014 je saldo zahraničního obchodu s živými prasaty v kladných číslech. Od roku 2012 dochází k poklesu importu živých prasat o hmotnosti nad 50 kg z Německa a Nizozemska a naopak roste import z Polska. Z poklesu importu živých prasat o hmotnosti nad 50 kg a růstu importu selat z Německa je patrné, že Německo více zpracovává vlastní prasata na maso pro vlastní spotřebu a export.

Graf 13: Zahraniční obchod ČR s živými prasaty různých hmotností (v mil. Kč)

Zdroj: vlastní zpracování z dat ČSÚ (2016)

4.8 Zahraniční obchod ČR – vepřové maso

Po vstupu ČR do EU dochází k prudkému nárůstu dovozu vepřového masa a saldo zahraničního obchodu s vepřovým masem se propadá do záporných čísel. Tento trend signalizuje snižování konkurenceschopnosti odvětví vepřového masa v ČR. V roce 2014 byl dovoz nejvyšší a činil 14 165 mil. Kč. Saldo bylo nejnižší v roce 2015 a činilo -11 881 mil. Kč. Největší podíl importu (64 %) zaujímalo v roce 2015 vykostěné maso čerstvé, chlazené (z toho 76 % vykostěné bez bůčku a 5,6 % bůčku), 12 % celé půlky prasat a zbytek maso nevykostěné a zmrazené.

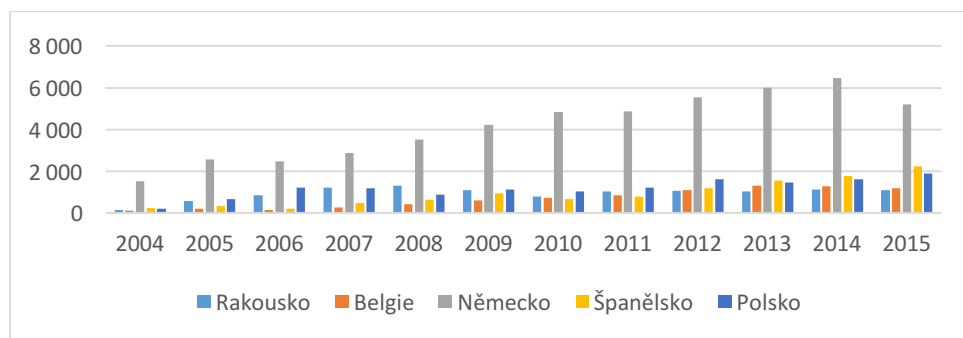
Graf 14: Saldo zahraničního obchodu ČR s vepřovým masem (v mil. Kč)

Zdroj: vlastní zpracování z dat ČSÚ (2016)

Dle grafu 15 je největším a většinovým exportérem vepřového masa do ČR Německo, dále Španělsko, Polsko, Belgie a Rakousko.

Graf 15: Největší exportéři do ČR v období 2004 - 2015

Zdroj: vlastní zpracování z dat ČSÚ (2016)

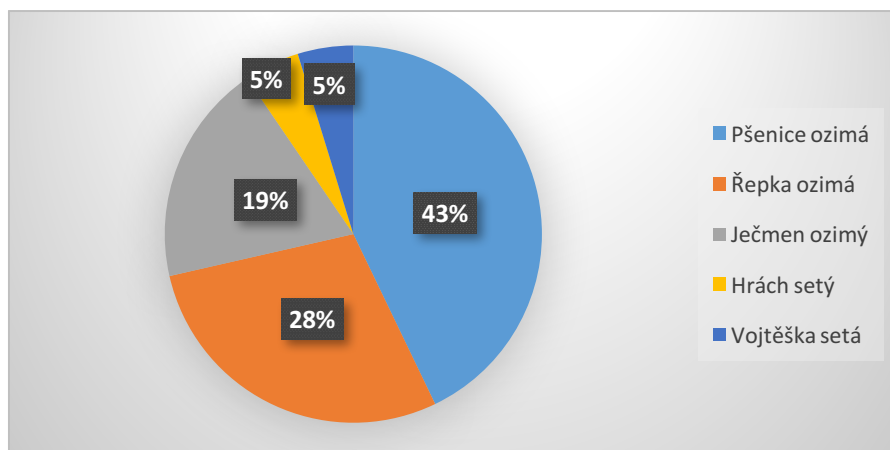
5 ZEMĚDĚLSKÝ PODNIK JAKO AKTÉR V KOMODITNÍ VERTIKÁLE

Chov prasat a výroba vepřového masa má v podmínkách ČR tradičně významné postavení. Odvětví chovu prasat je největším spotřebitelem plodin, pěstovaných na orné půdě. Má proto svůj význam z hlediska využívání zemědělských ploch a struktury rostlinné výroby zemědělského podniku. V této fázi diplomové práce je provedena analýza farmy, zabývající se pouze rostlinnou výrobou a zhodnocení možnosti zapojení podniku do komoditní vertikály vepřového masa.

5.1 Současný stav farmy

Farma se nachází v obci Odunec, v aridní oblasti jihovýchodní části okresu Třebíč, Kraje Vysočina v nadmořské výšce 412 m. Vlastníkem farmy je Ing. Vítězslav Škoda, farma je založena na základě právní formy osoby výdělečně činné (OSVČ). Farma hospodaří na 475 ha zemědělské půdy, jednak na půdě vlastní a také na půdě pronajaté na základě uzavřených nájemních smluv. Obhospodařované pozemky se nachází v katastrálních územích obcí Odunec, Račice, Myslibořice, Valeč, Hrotovice, Udeřice, Bačice a Rouchovany. Podnik se zabývá rostlinnou výrobou. Pěstuje pšenici ozimou, řepku ozimou, ječmen ozimý, vojtěšku setou a hrách setý. Veškerá výroba je zajištěna vlastními traktory a nářadím, sklizeň vlastní sklízecí mlátičkou. Komodity skladuje ve vlastních skladech a část skladuje v Zemědělském družstvu Hrotovice.

Graf 16: Struktura rostlinné výroby farmy

Zdroj: Vlastní zpracování dle osevního plánu podniku

Farma spolupracuje s úzkým okruhem dodavatelů vstupu a obchodních společností, se kterými udržuje dobré vztahy. Průmyslová hnojiva odebírá od společnosti ADW AGRO, a.s., osiva odebírá od společností ELITA Semenářská, a.s. a OSEVA, a.s., výhradním odběratelem vyprodukovaných komodit je Hrotovická obchodní, s.r.o.

Tab. 4: Roční hospodářské výsledky farmy v Kč

Ukazatel	2011	2012	2013	2014	2015
Příjmy	18 012 243	16 848 564	16 824 270	15 884 044	17426754
Výdaje	14 727 725	14 460 373	14 794 168	14 050 638	15760042
Zisk	3 284 518	2 388 191	2 030 102	1 833 406	1 666 712

Zdroj: Vlastní zpracování z podnikových výkazů zisku a ztrát

Příjmy podniku odpovídají ročním sklizním a cenám komodit v době prodeje. Podnik má dostatek skladových kapacit, takže není nucen prodat sklizeň, ale čeká na optimální cenu. V jednotlivých letech byly komodity prodány za různé ceny. V příjmech je také započítána jednotná platba na obhospodařovanou plochu. Farma vykazuje vysoké výdaje z důvodů investic do nákupu půdy, investic do areálu farmy a každoročního nákupu zemědělské techniky.

Od roku 2012 má vlastník majetkové vztahy v rodinném řeznictví Kubát s provozovnou v Hrotovicích u Třebíče, se kterým spolupracuje. Řeznictví Kubát se zabývá nákupem živých prasat, porážkou, bouráním, výrobou masných výrobků a prodejem masa a masných výrobků ve vlastní prodejně v místě provozovny a rozvozem na objednávku. Nakupuje živá prasata přímo od okolních farmářů. V současné době zaměstnává 3 řezníky v procesu výroby.

Obr. 16: Řeznictví Kubát

Zdroj: Vlastní foto

Výroba je moderní dle hygienických požadavků. Linka jatek je schopna porážet až 30 prasat za hodinu. V současné době se poráží pouze 10 prasat týdně.

Obr. 17: Výrobna masných výrobků

Zdroj: Vlastní foto

Řeznictví se specializuje na výrobu uzenin dle tradičních receptur s vysokým obsahem masa a bez aditiv. Většinu výrobků a výsekového masa prodává ve vlastní podnikové prodejně v Hrotovicích.

Obr. 18: Podniková prodejna

Zdroj: Vlastní foto

5.2 Chov prasat a zpracování v rámci podniku

5.2.1 Rekonstrukce starého kravína K-96

Obr. 19: Současný stav objektu

Zdroj: Vlastní foto

Objekt K-96 byl v padesátých letech vybudován jako vazná stáj pro chov dojnic. Vnitřní prostor stáje je celkem 79,52 m dlouhý s šířkou stáje 10,48 m. Stáj bude rozdělena na celkem sedm skupinových kotců s ustájením prasat v systému hluboké podestýlky. Stávající ocelové zábrany a krmné žlaby na jedné straně budou vybourány. Na této podélné straně bude zřízeno celkem šest nových vrat, kterými bude nakládána podestýlka po ukončení výkrmového cyklu v kotci. Poslední kotec bude nakládán dveřmi na stávající hnojnou koncovku. U druhé podélné stěny bude vytvořena obslužná a kontrolní ulička na vyvýšeném betonovém pásu. Na této straně budou rozmístěna jednotlivá krmítka, dopravníky krmiva a rozvod vody. Po vybourání vnitřních částí objektu bude k dispozici 803 m² celkové plochy stáje. Navrhované rozdělení stáje na sedm kotců s podélnou obslužnou uličkou o šíři min. 650 mm omezí stájový prostor pro prasata. Celková plocha lóže se sníží na cca 720 m². Minimální standardy pro ochranu prasat stanovují minimální požadavky na plochy při ustájení prasat ve výkrmu na hluboké podestýlce ve váhové kategorii do 110 kg živé hmotnosti 1 m² minimální plochy lóže + krmiště. Z tohoto důvodu bude mít stáj po rekonstrukci maximální kapacitu ustájení 720 ks prasat.

Ve výkrmně bude krmná směs automaticky dávkována spirálovým dopravníkem ze sila do jednotlivých krmítek. Automatika bude zajištěna časovým spínačem dávkovače a hladinovým senzorem v krmítku. V každém kotci budou samokrmítka s napáječkami pro zvlhčení napadané směsi.

Ve stáji bude uplatněna kombinace přirozeného větrání a podtlakového větrání odsávacími ventilátory. Přirozená výměna vzduchu bude zajištěna okenními a vratovými otvory.

Chlévská mrva bude vyhrnována teleskopickým manipulátorem, nakládána a odvážena na hnojiště nebo k přímé aplikaci na pozemky k tomu určené. Odkliz bude proveden vždy po skončení výkrmového cyklu v kotci (3 krát do roka). Výhodou těchto samostatných kotců je, že po každém ukončeném výkrmovém cyklu může být provedena důkladná očista a dezinfekce, čímž se výrazně zlepši zoohygienu ve stáji.

5.2.2 Technologie výkrmu prasat

Výkrm prasat bude na hluboké podestýlce, z důvodu zajištění přirozenějšího prostředí pro prasata, lepšího zdravotního stavu, produkci chlévské mrvy, zabránění kanibalismu prasat a očekávání lepší kvality masa.

Selata o hmotnosti cca 35 kg budou nakupována a naskladňována do jednotlivých kotců. Prasata budou následně rozdělována do jednotlivých kotců dle věku a hmotnosti. Budou vykrmována do porážkové hmotnosti 110 kg a odvážena na firemní jatka do Hrotovic.

Prasata budou krmena dvěma typy směsí. V první fázi od 30 – 65 kg živé hmotnosti budou krmena směsí A2 a ve finální fázi od 65 kg do jatečné hmotnosti směsí A3 (CPD – Cereální dieta prasat). Ve výkrmu se očekává přírůstek 740 g na kus a den při spotřebě 2,9 kg krmné směsi na kg přírůstku. V jednom cyklu by prase mělo zaznamenat přírůstek 80 kg za 108 krmných dnů. Při předpokládané spotřebě 2,9 kg krmné směsi na kg přírůstku bude v cyklu potřeba na vykrmení jednoho prasete 232 kg krmné směsi.

Na jeden kus ve výkrmu je denní potřeba 1,2 kg steliva. Celková denní potřeba steliva při využití 90% kapacity rekonstruované stáje 650 kusů prasat činí 780 kg. Stelivem bude obilná sláma, která bude zabezpečena jako vedlejší produkt sklizně pšenice. Obilná sláma bude lisována do balíků, které budou svázeny z polí do areálu farmy a zde uskladněny. Roční spotřeba slámy činí 285 t. Při hmotnosti slisovaného balíku 350 kg bude potřeba 814 balíků ročně. Tento objem bude vyprodukován na cca 50 ha oseté plochy pšenice.

Při průměrné produkci 5 kg chlévské mrvy na kus a den, činí roční produkce 1186 t chlévské mrvy, která bude uskladněna na hnojišti nebo rozmetána po polích před orbou a do 24 hodin zapravena. Hnůj jako organické hnojivo příznivě působí na řadu fyzikálně-chemických vlastností půdy, zlepšuje využití živin půdou, pozitivně ovlivňuje biologickou činnost půdy a hlavně je zdrojem organických látek do půdy, které v současném modelu podniku hnojení pouze průmyslovými hnojivy chybí.

5.2.3 Ekonomika plánovaného výkrmu

Prasata budou krmena ve dvou fázích. V první fázi výkrmu od 30 do 65 kg hmotnosti budou krmena směsí A2 a v druhé fázi od 65 do 110 kg budou krmena směsí A3. V obou fázích se očekává spotřeba 2,9 kg směsi na 1 kg přírůstku. Směsi budou nakupovány v Hrotovicích od firmy Kooperace Hrotovice vzdálené od farmy 5 km, která se specializuje na výrobu těchto krmných směsí. Firma prodává krmnou směs A2 v ceně 5,56 Kč/kg a směs A3 za 5,04 Kč/kg.

Tab. 5: Náklady na krmivo

Ukazatel	Spotřeba krmiva (Kg)	Kč/kg směsi	Náklady na krmivo (Kč)
Fáze 1 - směs A2 (30-65 kg ž.hm.)	101	5,56	562
Fáze 2 - směs A3 (65 - 110 kg ž.hm.)	131	5,04	660
Celkové náklady na krmivo			1222
Náklady na kg přírůstku			15,28

Zdroj: Vlastní zpracování

Celková spotřeba v první fázi při přírůstku 35 kg činí 101 kg krmné směsi A2 a celkové náklady na krmivo v této fázi činí 562 Kč. Ve druhé fázi činí celková spotřeba 131 kg krmné směsi A3 při přírůstku 45 kg. Celkové náklady na druhou fázi činí 660 Kč. Po sečtení činí celkové náklady na krmivo ve výkrmu 1 222 Kč. To znamená, že při celkovém přírůstku 80 kg ve výkrmu budou náklady na kg přírůstku činit 15,28 Kč.

Stelivo bude zajišťováno z vlastní produkce pomocí slámových balíků. Potřeba steliva představuje 1,2 kg na kus a den. Prase bude ve výkrmu 108 dní a celková potřeba steliva na prase činí 130 kg. Náklady na slisování a odvoz balíku činí 150 Kč. Při hmotnosti balíku 350 kg bude činit náklad na stelivo 56 Kč na vykrmené prase. Na kg přírůstku činí náklad 0,7 Kč.

Dle metodiky kalkulací nákladů a výnosů v zemědělství, vydané Ústavem zemědělské ekonomiky a informací, byly započítány ostatní náklady na léčiva a desinfekční prostředky, energie, pojištění, pohonné hmoty, režie.

V tab. 6 lze pozorovat, že největší podíl má na variabilních nákladech výkrmu nakoupené krmivo. Podíl činí 78,04 %. Při součtu všech variabilních nákladů činí celkové náklady na kg přírůstku 19,6 Kč.

Tab. 6: Struktura nákladů na kg přírůstku

Ukazatel	Kč/kg přírůstku	%
Krmivo - nákup	15,28	78,04%
Stelivo - vlastní	0,7	3,58%
Léčiva a desinfekční prostředky	0,6	3,31%
Ostatní přímý materiál	1,0	5,00%
Ostatní přímé náklady a služby	2,0	10,08%
Náklady na kg přírůstku	19,6	100%

Zdroj: Vlastní zpracování

Do výkrmu budou nakupována selata z nedalekého zemědělského podniku, který se zabývá chovem prasnic, produkcí selat a předvýkrmem. Selata budou nakupována ve váze 30 kg. Při současné ceně 55 Kč/kg živé hmotnosti selete budou náklady na nákup selete činit 1650 Kč. Při nákladech na kg přírůstku 19,6 Kč a očekávaným přírůstkem 80 kg ve výkrmu, budou činit náklady na výkrm 1 566 Kč. Celkové náklady na jatečné prase budou činit 1650 Kč. Při porážkové hmotnosti 110 kg budou činit očekávané náklady na kg živé hmotnosti 29,2 Kč.

Tab. 7: Náklady na výkrm

Ukazatel	Kč
Náklady na přírůstek 80 kg	1566
Náklady na sele - nákup	1650
Celkové náklady na jatečné prase	3216
Náklady na kg živé hmotnosti	29,2

Zdroj: Vlastní zpracování

Pokud by podnik prodával jatečná prasata na cizí jatka, tak by při současné ceně 28,1 Kč za kg živé hmotnosti produkoval každé jatečné prase se ztrátou 121 Kč.

Tab. 8: Ekonomika výkrmu

Ukazatel	Kč	Jatečné prase
Náklady na kg živé hmotnosti	29,2	3212
Cena za kg živé hmotnosti	28,1	3091
Zisk (ztráta)	-1,1	-121
Rentabilita	0%	0

Zdroj: Vlastní zpracování

Při využití kapacity 650 prasat bude činit produkce hnoje 1 186 t. V jedné tuně hnoje prasat z hluboké podestýlky je využitelných 7,4 kg dusíku, 5,7 kg fosforu a 7,1 kg draslíku. V celkové produkci hnoje je obsaženo 8 776 kg dusíku, 6 760 kg fosforu a 8420 kg draslíku. Množství dusíku odpovídá 19 t močoviny (46% N), při ceně 9 700 Kč/t močoviny činí úspora 184 300 Kč. Množství fosforu odpovídá 13 t Amofosu, při ceně 10 000 Kč/t Amofosu činí úspora 130 000 Kč. Množství draslíku odpovídá 14 t draselné soli, při ceně 11 300 Kč/t draselné soli činí úspora 158 200 Kč. Při správně nastaveném plánu hnojení by podnik mohl využitím hnoje prasat ušetřit 472 500 Kč.

Prasata budou vykrmována do porážkové hmotnosti během 108 dní, ve výkrmu se proto očekává roční obrátkovost 3. Při využití kapacity stáje 650 kusů prasat a očekávaných ztrátách ve výkrmu 1 %, bude činit roční produkce 1 930 prasat.

Tab. 9: Ekonomické zhodnocení výkrmu

Ukazatel	Zisk (ztráta)
Jatečné prase	-121
Celková produkce 1930 prasat	-233 530
Hnůj	472 500
Zisk (ztráta)	238 970

Zdroj: Vlastní zpracování

Při roční produkci 1930 kusů jatečných prasat a prodeji na cizí jatky by teoretický zisk podniku činil 238 970 Kč.

5.2.4 Ekonomika provozu řeznictví Kubát

V současné době podnik nakupuje prasata od okolních farmářů. Na vlastních jatkách poráží průměrně 10 prasat týdně. Prasata jsou porážena a JUT v teplém stavu vážena a přepočítávána pomocí koeficientu přepočtu z JUT na živou váhu. A následně platí v živém. V České republice je v současné době průměrná cena za kg živé hmotnosti 28 Kč. Podnik nakupuje prasata o hmotnosti 110 kg v živém za cenu 25 Kč/kg od okolních farmářů.

U průměrného prasete o hmotnosti 109,6 kg v živém dosahují vepřové půlky v teplém stavu hmotnosti 87 kg a vychladlé 85,4 kg. Po ořezu sádla dosahují vepřové půlky s hlavou a nožkami 69,5 kg. Sádlo je zpeněžováno zvlášť a při cenách 40 Kč s DPH za sádlo hřbetní s kůží a 30 Kč s DPH za sádlo plstní, dosahují tržby za sádlo na průměrné jatečné prase 607,7 Kč.

Tab. 10: Jatečná výtěžnost

Prasata tř. 2 nákup v mase	kg	Kč/kg s DPH	Kč s DPH
Vepřové půlky teplé - pařené na hladko	87		
Vychladlé vepřové půlky	85,4		
Vepřové půlky bez sádla, s hlavou a nožkami	69,5		
Syrové sádlo hřbetní s kůží	13,7	40,0 Kč	546,4 Kč
Syrové sádlo plstní	2,04	30,0 Kč	61,3 Kč
Tržby ze sádla			607,7 Kč

Zdroj: Vlastní zpracování dle podnikových dat

Vepřové půlky jsou dále bourány na jednotlivé části. Z vepřových půlek o hmotnosti 69,51 kg má největší podíl vepřový bok 12,23 kg (17,6%). V podnikové prodejně je prodáván přímo spotřebiteli za cenu 79 Kč/kg srovnatelnou se současnou průměrnou spotřebitelskou cenou v ČR. Druhý největší podíl představuje vepřová kýta bez kosti 11,82 kg (17 %) a je prodávána za cenu 125 Kč/kg, o 18 Kč vyšší, než byla průměrná spotřebitelská cena v ČR v prosinci 2015. V tab. 11 je vypočítána výtěžnost jednotlivých částí z vepřových půlek bez sádla. Dle aplikovaných podnikových prodejních cen za jednotlivé části je vypočtena průměrná tržba z vepřových půlek, která činí 5 551,4 Kč s DPH. Největší podíl na tržbách z vepřových půlek zaujímá vepřová kýta bez kosti 1 477,2 Kč (26,6 %). Druhý největší podíl má vepřová pečeně 1 009,3 Kč (18,1 %).

Tab. 11: Výtěžnost a tržby z vepřových půlek

Dělení půlek na části	Výtěžnost v Kg	Cena s DPH	Cena s DPH
Vepřové půlky bez sádla	69,51	za kg	celkem
Vepřová kýta bez kosti	11,82	125 Kč	1 477,2 Kč
Vepřová plec bez kosti	6,64	105 Kč	697,0 Kč
Vepřová pečeně	9,18	110 Kč	1 009,3 Kč
Vepřová krkovice	6,05	106 Kč	641,0 Kč
Vepřový bok	12,23	79 Kč	966,5 Kč
Vepřová hlava	4,69	25 Kč	117,3 Kč
Ocásek s křížovkou	0,97	45 Kč	43,8 Kč
Vepřový ořez bez kůže	7,61	35 Kč	266,4 Kč
Vepřový ořez s kůží	1,15	30 Kč	34,4 Kč
Vepřová kůže	0,87	5 Kč	4,3 Kč
Sádlo	0,83	20 Kč	16,7 Kč
Koleno s kostí	3,72	60 Kč	223,1 Kč
Nožky	1,39	10 Kč	13,9 Kč
Kosti výsekové	1,39	30 Kč	41,7 Kč
Kosti technické	0,70	-6 Kč	-4,2 Kč
Ztráta bouráním	0,28	10 Kč	2,8 Kč
			5 551,4 Kč

Zdroj: Vlastní zpracování dle podnikových dat

Po sečtení tržeb za sádlo a tržeb za vepřové půlky činí celkové tržby z jatečného prasete 6 159 Kč s DPH.

Náklady na nákup jatečného prasete v živé hmotnosti činí 2 741 Kč bez DPH a 3 152 Kč s DPH při současné nákupní ceně 25 Kč bez DPH za kg živé hmotnosti.

Tab. 12: Náklady na jatečné prasce

V 1/2 v teplém stavu	87,0 kg
Prase v živém	109,6 kg
Cena prasat za kg v živém	25 Kč
Cena prasete bez DPH:	2 741 Kč
Cena prasete s DPH	3 152 Kč

Zdroj: Vlastní zpracování dle podnikových dat

Po odečtení nákladů činí průměrný zisk po zdanění z jatečného prasete 2 556,4 Kč.

Tab. 13: Zisk podniku z jatečného prasete

Tržba s DPH při prodeji na části:	6 159,1 Kč
Cena prasete s DPH	3 151,6 Kč
Hrubý zisk před zdaněním	3 007,5 Kč
Zisk po zdanění (15%)	2 556,4 Kč

Zdroj: Vlastní zpracování dle podnikových dat

5.3 Ekonomika spojení výkrmu prasat a vlastního zpracování

Navrhovaný model integrace farmy do komoditní vertikály jatečná prasata/vepřové maso propojením výkrmu prasat s vlastním řeznictvím je důležité ekonomicky zhodnotit.

V plánovaném výkrmu farma očekává náklady 29,2 Kč na kg živé hmotnosti.

Tab. 14: Rozdíl nákladů na prasce

	Výkrm	Bez výkrmu
Vepřové půlky v teplém stavu	87,0 kg	87,0 kg
Prase v živém	109,6 kg	109,6 kg
Cena prasat za kg v živém	29,2 Kč	25 Kč
Cena prasete bez DPH:	3 190 Kč	2 741 Kč
Cena prasete s DPH	3 668 Kč	3 152 Kč

Zdroj: Vlastní zpracování

Při současné nákupní ceně jatečných prasat v živém dosahuje řeznictví o 526 Kč nižších nákladů než v případě varianty s vlastním výkrmem.

Tab. 15: Rozdíl zisku z poraženého jatečného prasete

	Výkrm	Bez výkrmu
Tržba s DPH při prodeji na části:	6 159,1 Kč	6 159,1 Kč
Cena prasete s DPH	3 668,4 Kč	3 152 Kč
Hrubý zisk:	2 490,6 Kč	3 007,5 Kč
Zisk po zdanění (15%)	2 117,0 Kč	2 556,4 Kč

Zdroj: Vlastní zpracování

Pokud by farma porážela pouze svá vykrmená prasata a zpracovávala v řeznictví, tak by zisk po zdanění na jatečné prase činil 2 117 Kč. V případě porážky pouze vlastní produkce prasat výkrmu by náklady obětované příležitosti činily za současných podmínek 439,4 Kč na jatečné prase. Při plánované roční produkci výkrmu 1930 prasat by roční náklady obětované příležitosti činily 848 042 Kč.

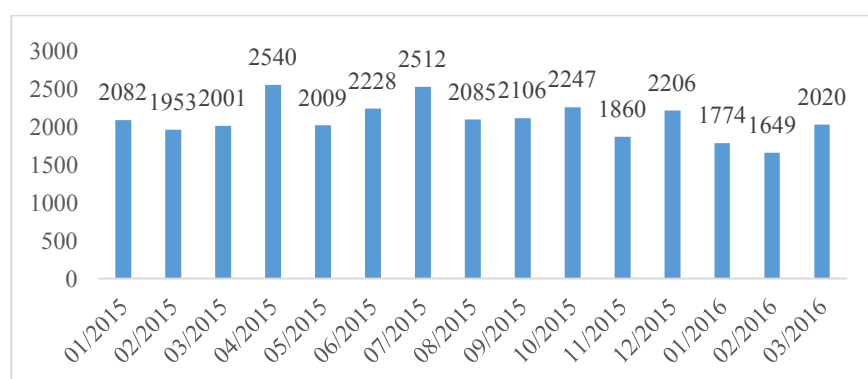
Tab. 16: Srovnání současné porážky a plánované produkce výkrmu

Varianta	Roční porážka	Měsíční porážka
Bez výkrmu	480	40
Výkrm	1930	160

Zdroj: Vlastní zpracování

V současné době poráží Řeznictví Kubát 40 prasat měsíčně, roční porážka činí 480 prasat. Dle tab. 16 by v případě plánovaného výkrmu s roční produkcí 1 930 jatečných prasat pravděpodobná měsíční porážka činila 160 jatečných prasat. To znamená, že by došlo k navýšení porážky o 300 %. Současný počet 3 řezníků v provozu by pravděpodobně nebyl dostačující pro plánovaný objem produkce a muselo by dojít k navýšení počtu řezníků v provozu.

Graf 17: Počet zákazníků prodejny (měsíčně) v období 01/2015 - 03/2016

Zdroj: Vlastní zpracování dle podnikových dat

Na grafu 17 je znázorněna měsíční návštěvnost podnikové prodejny od ledna roku 2015 do března roku 2016. Nejvyšší návštěvnost v roce 2015 zaznamenala prodejna v měsících duben a červenec, nejnižší v listopadu. V roce 2015 navštívilo podnikovou prodejnu měsíčně v průměru 2 152 zákazníků.

V současnosti je v podnikové prodejně prodávána většina produkce. V malém množství je prodáváno na objednávku. Při uvažovaném výkrmu prasat by se zvýšila porážka o 300 % a došlo by k převýšení nabídky nad poptávkou města Hrotovice s 1 760 obyvateli. Muselo by dojít k navýšení počtu prodejen v jiných lokalitách na okrese Třebíč a zaměstnání prodavačů do těchto prodejen nebo zajištění odbytu v podobě objednávek a následného rozvozu pomocí vlastní dodávky s chladičí jednotkou.

5.4 Shrnutí a doporučení

Výsledky analýzy modelové situace lze shrnout následujícím způsobem:

V současné situaci na trhu s jatečnými prasaty, kdy jsou výkupní ceny prasat v živém nižší než náklady na výkrm, je plánovaná obnova přerušené vazby mezi farmou a Řeznictvím Kubát velmi složitá. Významný podíl na výkrmu prasat má krmivo a ekonomika výkrmu je na ceně krmiva závislá. Farma nemá možnost vyrábět si vlastní krmné směsi, proto není v tomto případě autonomní a je závislá na dodavateli. Velkou výhodou je relativně nízká cena krmných směsí nabízených firmou Kooperace Hrotovice a.s., která snižuje náklady ve výkrmu. Farma se potýká s problémy práce pro zaměstnance v zimním období z důvodu zaměření pouze na rostlinnou výrobu a v tomto případě se výkrm jeví jako přínos. Nesporným přínosem by byl přísun organické hmoty z prasečího hnoje do půdy, která neustálým hnojením průmyslovými hnojivy bez statkových hnojiv trpí. Vypočítané náklady na výkrm jsou orientační a mohou být vyšší. Případná realizace projektu rekonstrukce stáje by byla nákladná a v případě čistě výkrmu a prodeje prasat za nízké ceny na jatka, postrádá smysl z důvodu nereálné návratnosti investice. Realizace výkrmu prasat s vlastním zpracováním je také velmi složitá. Plánovaná roční produkce výkrmu převyšuje o 300 % roční porážku Řeznictví Kubát. Řeznictví by při současném personálu a jedné podnikové prodejně nebyl schopno výrobu a prodej produkce výkrmu zvládnout. Muselo by dojít nejen k investicím do výkrmu, ale také k investicím do pracovní síly a nových prodejen.

Za současné situace, kdy okolní chovatelé, provozující bioplynové stanice, prodávají prasata za 25 Kč/kg v živé hmotnosti a podnik může mít prasata na zavolání, nemá realizace spojení výkrmu a řeznictví smysl. Pokud by pokračoval trend snižujících se stavů prasat, tak by mohlo dojít ke zvýšení ceny za kg živé hmotnosti z důvodu boje o prasata. Pokud by tato cena byla vyšší než samotné náklady výkrmu, tak by myšlenka vlastního výkrmu pro zajištění stabilní dodávky jatečných prasat v optimální kvalitě byla zajímavá. Myšlenka propojení výkrmu a vlastního zpracování je výhodou ve výměně informací. Hlavním cílem vlastního výkrmu je možnost zajištění optimální kvality vykrmených prasat a zvýšit si tím jatečnou výtěžnost. Z údajů o výtěžnosti lze poté nastavit technologii výkrmu, aby byla co nejefektivnější.

Při současném trendu nabývání významu menších prodejen, nabízejících čerstvé zboží v blízkosti bydliště, kdy se zákazník začíná orientovat na kvalitu a vyžaduje informace o potravinách, je příležitost pro koncept propojení výkrmu a vlastního zpracování. Při dnešní konkurenci s masnými výrobky je důležité se odlišit. Myšlenka nabízet maso a masné výrobky z prasat z vlastního výkrmu, zajišťujícího pohodlí a přirozené chování prasat ve stáji se zárukou kvality, je z hlediska marketingu velice zajímavá. Při současném trendu zdravého životního stylu si spotřebitel přeje být informován o původu masa. Tato myšlenka je realizovatelná ve městech, kde je větší koncentrace lidí s větší kupní silou, kteří jsou ochotni zaplatit za kvalitu. Proto by bylo důležité pro životaschopnost projektu investovat do realizace prodejen ve městech a najít odběratele se zájmem o kvalitní masné výrobky.

6 ZÁVĚR

Řešení cíle diplomové práce vyžadovalo vymezení problému v obecných teoreticko-metodologických souvislostech formování agrobiznisu v globalizujícím se prostředí agrárních trhů s ohledem na specifika zkoumané komodity. Na tomto základě byly zkoumány rozhodující faktory, které tvoří konkurenční prostředí jednotlivých článků komoditní vertikály jatečná prasata/vepřové maso v technicko-technologickém a ekonomickém kontextu.

Cíl diplomové práce: „**Na základě charakteristiky změn podnikatelského prostředí zemědělských výrobců v komoditní vertikále jatečná prasata/vepřové maso, vyvolaných vývojem agrobiznisu, specifikovat, které faktory jsou rozhodující z hlediska konkurenceschopnosti a do jaké míry je lze uplatnit v podmínkách společného trhu EU. Získané poznatky ověřit na konkrétním zemědělském podniku**“, byl dekomponován do čtyř dílčích cílů.

I. Nejprve bylo cílem **vymezit základní obecné faktory formující podnikatelské prostředí v komoditní vertikále jatečná prasata/vepřové maso.**

V současném poptávkově orientovaném modelu komoditní vertikály jatečná prasata/vepřové maso je nabídka ovlivněna poptávkou. Společenská poptávka je v současnosti charakteristická rostoucí diferenciací. Spotřebitelé jsou typičtí rozdílnými požadavky a chováním. V minulosti byla považována za důležitá opatření vedoucí k produkci levných a bezpečných potravin. V současnosti dochází k rozšíření požadavků na produkci o faktory jako welfare zvířat, etické pracovní postupy, udržitelná produkce a environmentální opatření, což vytváří značný tlak na zvyšování nákladů podniků a oslabuje jejich konkurenceschopnost v národním, evropském a světovém trhu. V podmínkách globalizujícího se trhu roste tlak na růst cenové konkurenceschopnosti a konkurenční tlak se projevuje v komoditní vertikále vepřového masa. Výrobci s vyššími produkčními náklady v současnosti čelí silnější konkurenci, než jak tomu bylo na dřívějších protekcionisticky chráněných agrárních trzích. Nákladově efektivnější výrobci posilují svoji pozici.

II. Druhá část práce se zabývala **charakteristikou komoditní vertikály jatečná prasata/vepřové maso v České republice a vyhodnocení vývoje nabídky, poptávky, mezinárodního obchodu v rámci trhů této vertikály, včetně vývoje cenového prostředí na těchto trzích.**

I přes trend poklesu celkové spotřeby masa se spotřeba vepřového drží dlouhodobě na úrovni cca 41 kg na obyvatele ČR. Produkce vepřového masa má přesto klesající trend a od roku 2003 a po vstupu do EU klesla výrazně produkce o 42,5 %. Klesající trend mají také stavy prasat a prasnic. Od roku 2002 klesly stavy prasat o 66,7 %, kdy výrazný klesající trend začal po vstupu do EU. Snižující se produkce vepřového masa nereflektuje stabilní poptávku po vepřovém mase. Česká republika není soběstačná v této komoditě a tento problém se nadále prohlubuje.

Po vstupu do EU rostl import živých prasat, selat i jatečných prasat. V roce 2008 převýšil import export a saldo se dostalo do záporných čísel. Nejvyšší import byl v roce 2012. Od té doby klesá import selat i jatečných prasat z Německa a roste export jatečných prasat na Slovensko, do Maďarska a Německa. V současné době je saldo zahraničního obchodu s živými prasaty kladné. Výrazně se na této situaci přičinil pokles dovozu selat z Dánska o 49 % a Nizozemska o 30 %. Největším exportérem selat do ČR je v současné době Německo, které zaznamenalo nárůst exportu do ČR o 92 %.

Od vstupu do EU je saldo zahraničního obchodu s vepřovým masem záporné a v roce 2015 kleslo až na hodnotu -11,8 mld. Kč. Je to způsobeno výrazným nárůstem importu vepřového masa z Německa, které je největším a většinovým exportérem vepřového masa do ČR, dále Španělska, Polka, Belgie a Rakouska. Největší podíl 64 % na importu zaujímá vykostěné maso čerstvé, chlazené z toho 76 % bez bůčku. 12 % zaujímá import vepřových půlek a zbytek nevykostěné a zmrazené maso. Německo je největším importérem selat do ČR. Z poklesu exportu živých prasat do ČR je patrné, že Německo zpracovává vlastní prasata na maso, které poté exportuje do ČR.

Nejvyšší CZV byly zaznamenány v roce 2001 a nejnižší na přelomu roku 2003 a 2004. Ve vývoji cen prasat lze pozorovat sezonní charakter, kdy nejvyšší ceny jsou realizovány zpravidla v zimních měsících, nejnižší pak v letních měsících. Po vstupu do EU ceny nezaznamenávají takové výkyvy jako před vstupem, ale v současné době jsou na nízké úrovni a v dlouhodobém horizontu je patrná tendence ke snižování těchto cen.

Nejvyšší průměrné CPV byly u vepřové kýty bez kosti a vepřového boku zaznamenány v roce 2004. Průměrné CPV vepřové kýty bez kosti z dlouhodobého hlediska klesají, což je patrné i v současné nižší ceně. Naopak průměrné CPV vepřového boku mají z dlouhodobého hlediska rostoucí trend, přestože jsou na rozdíl od vepřové kýty méně hodnotnou částí JUT.

Z dlouhodobého hlediska jsou průměrné SC vepřové kýty bez kosti stabilní. Nejvyšší průměrné SC vepřové kýty bez kosti byly realizovány v roce 2004, zatímco nejnižší byly v roce 2010. Nejvyšší průměrné SC vepřového boku byly realizovány v roce 2011 a nejnižší v roce 2003. Na rozdíl od vepřové kýty mají průměrné SC vepřového boku dlouhodobě rostoucí trend.

Z komparace průměrných měsíčních cen jsou patrné rozdíly v přidané hodnotě v jednotlivých výrobních fázích. U SC nedochází k takovým sezonním výkyvům jako u CZV a CPV. Průměrné CPV vepřové kýty bez kosti mají z dlouhodobého hlediska klesající trend, ale průměrné SC vepřové kýty jsou stabilní. Je zde patrný vliv obchodních řetězců na snižování cen vstupů při zachování vlastní ziskové marže na úkor předešlých článků komoditní vertikály. Průměrné SC vepřového boku mají v posledních letech výrazně rostoucí trend než CPV vepřového boku. Obchodní řetězce využívají znalosti českého spotřebitele a tučnější české kuchyně, ve které má vepřový bok nezastupitelné místo.

III. Následující část diplomové práce řeší **návrh a vyhodnocení modelového podnikatelského záměru integrace zemědělského podniku do zkoumané vertikály.**

Navrhovaná obnova vazby mezi zemědělským podnikem a podnikovým řeznictvím není ekonomicky zajímavá. V současné době nakupuje podnikové řeznictví prasata od okolních chovatelů za 25 Kč/kg živé hmotnosti. V navrhovaném výkrmu by náklady na kg živé hmotnosti činily 29,2 Kč. Podnik by porážel prasata s vyššími náklady, než v případě nákupu. V současné době při nízkých cenách prasat je ekonomicky výhodné nakupovat prasata a neprovozovat vlastní výkrm.

IV. V poslední části jsou **formulovány celkové závěry práce.**

Formulované závěry dokazují, že rozvoj globálních sítí agrobiznisu ovlivňuje vývoj celého sledovaného odvětví i vnitřní interakce, které byly dříve typické převážně pro lokální úroveň. Neexistují dřívější bariéry pro poptávku ani nabídku. Výrobce je schopen vyrobit a dopravit produkt přímo zpracovateli kamkoliv. Evropskému trhu dominují nejefektivnější hráči, což ovlivňuje dynamiku celého odvětví. V podmínkách českého zemědělství se nepodařilo reagovat na změny a prosadit záměry dalšího rozvoje zemědělství a agrárního sektoru. To významně ovlivnilo české prostředí chovu, výroby a zpracování vepřového masa. V současných podmínkách ČR převyšují náklady na výkrm prasat výkupní ceny prasat v živé hmotnosti. Snižování stavů prasat v ČR je logickým odvozením trendu nízkých cen a problému s rentabilitou chovu. Od vstupu do EU se snižuje konkurenceschopnost českých chovatelů prasat. Ztrácí se vazba mezi zemědělskými prvovýrobci a zpracovateli masa z důvodu růstu importu vepřového masa ze zemí EU. Obchodní řetězce tlačí na snižování vstupů a průmysloví výrobci tlačí na snižování cen prasat a jsou nuceni zpracovávat levnější dovezené chlazené maso, které nemusí být zrovna čerstvé. V současných podmínkách na trhu je velmi složité provozovat chov prasat. Krmivo představuje hlavní náklady a ceny krmných směsí nejsou nízké. Podniky udržují chov prasat z tradice a práce pro zaměstnance.

7 PŘEHLED LITERÁRNÍCH ZDROJŮ

ALTERA, Jiří. *Zpracování masa v kostce, aneb, Nejen zabijačka*. 1. vyd. Praha: Profi Press, 2007. ISBN 8086726223.

BURUAH, B.K. 2005. "Agribusiness Management, its meaning, nature and scope, types of management tasks and responsibilities." Dept. Agr. Econ. Assam Agricultural University.

BEČVÁŘOVÁ, Věra. *Agrobyznys mění koncepci i kritéria úspěchu zemědělských podniků*. In Agrární perspektivy XIV – Znalostní ekonomika. Praha: ČZU, 2005, pp. 48–52. ISBN 80-213-1372-2.

BEČVÁŘOVÁ, Věra. *Budoucnost zemědělství a konkurenceschopnost v zemědělství ČR a EU a globální souhrnnosti*, Praha: ÚZEI, 2010. 58 pp. ISBN 978-80-87262-02-3

BEČVÁŘOVÁ, Věra., VINOHRADSKÝ, Karel. ZDRÁHAL, Ivo. *České zemědělství a vývoj cenového prostředí společného trhu EU*. 1. vyd. Brno: MZLU Brno, 2009. 70 s. Folia II, č.11. ISBN 978-80-7375-368-9.

BEČVÁŘOVÁ, Věra. a kol., I. *Integrační procesy agrárního sektoru*. Brno: Mendelova univerzita v Brně, 2013. 136 s. ISBN 978-80-7375-763-2.

BEČVÁŘOVÁ, Věra. *Podstata a ekonomické souvislosti formování agrobyznysu*. 1st ed. Brno: MZLU v Brně, 2005. 68 pp. ISBN 80-7157-911-4.

BEČVÁŘOVÁ, Věra.: *Příčinné souvislosti diferenciací ekonomického vývoje zemědělských podniků v regionu NUTS 2 Jihovýchod*, In. Universitas Bohemiae Meridionalis Budovicensis, Series for Economics, Management and Trade, Vol. 28, České Budějovice, 2004, ISSN 122-5598

BEČVÁŘOVÁ, Věra. (2011). *The European Model of Agricultural Policy in the Global Context, New Knowledge in a New Era of Globalization*, Prof. Piotr Pachura (Ed.), ISBN: 978-953-307-501-3, InTech, Available from: <http://www.intechopen.com/books/new-knowledge-in-a-new-era-of-globalization/the-european-model-of-agricultural-policy-in-the-global-context>

BEČVÁŘOVÁ, Věra. *Vývoj přidané hodnoty v potravinářském průmyslu jako indikátor specifik formování agrobiznysu v ČR*. In „Firma a konkurenční prostředí“, proceedings from the international science conference Brno: PEF MZLU, 2005, in print.

BEČVÁŘOVÁ, Věra: *Změny podnikatelského prostředí zemědělských podniků formované vývojem v agrobiznysu*, In Acta Universitatis Agriculturae et Silviculturae Mendelinae Brunensis, Vol. LII, No3/2004, pp. 7-16, ISSN 1211-8516

ČECHOVÁ, Marie a kol. *Chov prasat* [online]. 2016 [cit. 2016-03-15]. Dostupné z: http://web2.mendelu.cz/af_291_projekty2/vseo/stranka.php?kod=459r

ČSÚ. *Databáze zahraničního obchodu* [online]. 2011. [Cit. 2016-04-11]. Dostupné na: <http://apl.czso.cz/pll/stazo/STAZO.STAZO>

ČSÚ. *Veřejné databáze* [online]. 2012. [Cit. 2016-04-11]. Dostupné na: http://vdb.czso.cz/vdbvo/maklist.jsp?kapitola_id=11&

HES, Aleš. 2008. *Chování spotřebitele při nákupu potravin*. 1. vyd. Praha: Alfa Nakladatelství. *Ekonomie studium*. ISBN 978-80-87197-20-2.

MZE. *Situační a výhledové zprávy vepřové maso* [online]. 2016. [Cit. 2016-03-25]. Dostupné na: <http://eagri.cz/public/web/mze/zemedelstvi/zivocisne-komodity/prasata/situacni-a-vyhledove-zpravy/>

PULKRÁBEK, Jan. *Chov prasat*. 1. vyd. Praha: Profí Press, 2005, 160 s. ISBN 80-86726-11-8.

STÁTNI ZEMĚDĚLSKÝ INTERVENČNÍ FOND. *Tržní informační systém* [online]. 2016. [Cit. 2016-04-05]. Dostupné na: http://www.szif.cz/irj/portal/anonymous/tis/zpravy_o_trhu?cdr=03&year=2012&ino=0

SVOBODA, Roman a Karel ŠRÉDL. 2012. *Nedokonalé konkurence na trzích potravin*. 1. vyd. Praha: Alfa Nakladatelství. *Ekonomie studium*. ISBN 978-80-87197-61-5.

TAMÁŠ, V. *Mění se podmínky evropských výrobců vepřového masa, jako významný faktor ovlivňující formování světového trhu vepřového masa*. [CD-ROM]. In Sborník příspěvků z mezinárodní vědecké konference Region v rozvoji společnosti 2011. s. 270-277. ISBN 978-80-7375-548-5.

TAMÁŠ, V., BEČVÁŘOVÁ, V. *Nové aspekty formování trhu v rámci komoditní vertikály vepřového masa*. Disertační práce. MENDELU Brno, 2012.

TVRDOŇ, J: Modelové přístupy k hodnocení hospodářských a integračních programů. In.: Svatoš a kol.: *Ekonomika zemědělství a evropská integrace*, Praha, Nitra, 1999 ISBN 80-213-0439-1

8 SEZNAM ZKRATEK

A/H1N1 – Podtyp viru chřipky A způsobující prasečí chřipku

CPV – Ceny průmyslových výrobců

CZV – Ceny zemědělských výrobců

ČSÚ – Český statistický úřad

EU – Evropská Unie

JUT – Jatečně upravené tělo

MZE – Ministerstvo zemědělství

SC – Spotřebitelské ceny

SEUROP – Systém hodnocení jakosti poražených hospodářských zvířat

SZIF – Státní zemědělský intervenční fond

ÚZEI – Ústav zemědělské ekonomiky a informací

9 SEZNAM GRAFŮ, OBRÁZKŮ A TABULEK

Seznam grafů

Graf 1: Spotřeba nejvýznamnějších druhů mas v ČR v období 1988 - 2014	37
Graf 2: Vývoj produkce masa v ČR (v tis. tun jat. hm).....	38
Graf 3: Vývoj stavů prasat v ČR v období 2002 - 2015	39
Graf 4: Vývoj počtu narozených a odchovaných selat na prasnici.....	40
Graf 5: Srovnání produkce vepřového masa (v tis. tun jat. hm) a jatečných prasat (v tis. tun živé hm) a spotřeby vepřového masa (v tis. tun jat. hm) v ČR za období 2003 - 2014	41
Graf 6: Vývoj měsíčních CZV v období 1/1991 - 12/2015 (v Kč).....	42
Graf 7: Vývoj měsíčních CZV po vstupu do EU (v Kč)	43
Graf 8: Vývoj měsíčních CPV v období 01/2003 –02/2016.....	44
Graf 9: Vývoj měsíčních SC v období 01/2003 – 12/2015.....	45
Graf 10: Vývoj cenových hladin u vepřové kýty bez kosti v období 01/2003 – 12/2015	46
Graf 11: Vývoj cenových hladin u vepřového boku v období 01/2003 – 12/2015	47
Graf 12: Saldo zahraničního obchodu ČR s živými prasaty (v mil. Kč).....	48
Graf 13: Zahraniční obchod ČR s živými prasaty různých hmotností (v mil. Kč).....	49
Graf 14: Saldo zahraničního obchodu ČR s vepřovým masem (v mil. Kč)	50
Graf 15: Největší exportéři do ČR v období 2004 - 2015	50
Graf 16: Struktura rostlinné výroby farmy	51
Graf 17: Počet zákazníků prodejny (měsíčně) v období 01/2015 - 03/2016	62

Seznam obrázků

Obr. 1: Základní struktura agrobiznisu	14
Obr. 2: Naturální vazba.....	15
Obr. 3: Trh surovinovo-potravinářský	16
Obr. 4: Trh zemědělských výrobků	16
Obr. 5: Trh potravinářských výrobků	17
Obr. 6: Nabídkově orientovaný komoditní řetězec.....	19
Obr. 7: Poptávkově orientovaný komoditní řetězec	19
Obr. 8: Model struktury agrobiznisu v EU	23
Obr. 9: Pozice zemědělského podniku.....	24
Obr. 10: Komoditní vertikála vepřového masa.....	30
Obr. 11: Nejrozšířenější plemeno České bílé ušlechtilé	31
Obr. 12: Prasnice se selaty	32
Obr. 13: Rozdělení vepřového masa.....	33
Obr. 14: Trh vepřového masa (naturální vazba)	35
Obr. 15: Trh vepřového masa (ve vertikále).....	35
Obr. 16: Řeznictví Kubát	52
Obr. 17: Výrobna masných výrobků.....	53
Obr. 18: Podniková prodejna	53
Obr. 19: Současný stav objektu	54

Seznam tabulek

Tab. 1: Porovnání koncepcí	21
Tab. 2: Vývoj produkce masa v ČR (v tis. tun jat. hm)	39
Tab. 3: Stavby prasat v kusech v jednotlivých letech v období 2002 - 2015.....	40
Tab. 4: Roční hospodářské výsledky farmy v Kč	52
Tab. 5: Náklady na krmivo	56
Tab. 6: Struktura nákladů na kg přírůstku.....	57
Tab. 7: Náklady na výkrm.....	58
Tab. 8: Ekonomika výkrmu	58
Tab. 9: Ekonomické zhodnocení výkrmu	59
Tab. 10: Jatečná výtěžnost	59
Tab. 11: Výtěžnost a tržby z vepřových půlek.....	60
Tab. 12: Náklady na jatečné prase	61
Tab. 13: Zisk podniku z jatečného prasete.....	61
Tab. 14: Rozdíl nákladů na prase.....	61
Tab. 15: Rozdíl zisku z poraženého jatečného prasete	62
Tab. 16: Srovnání současné porážky a plánované produkce výkrmu	62